

OCEŇOVÁNÍ STAROŽITNÉHO PORCELÁNU

ING. MAREK MAHLER

**Příručka pro starožitníky, odhadce starožitného porcelánu
Pomůcka pro školu Asociace starožitníků České republiky
Praha 2004**

Obsah

1. Úvod	1
2. Technologie výroby	2
3. Značky porcelánu	4
4. Padělky porcelánu	6
5. Restaurování porcelánu	8
6. Tvoření sbírek	9
7. Historie	10-123
7.1 Čína	10
7.2 Japonsko	19
7.3 Evropa	24
7.3.1 Itálie	26
7.3.2 Holandsko	29
7.3.3 Francie	32
7.3.4 Anglie	44
7.3.5 Dánsko	52
7.3.6 Španělsko	55
7.3.7 Belgie	56
7.3.8 Německo	56
7.3.9 Rakousko	87
7.3.10 Čechy	94
7.3.11 Švýcarsko	117
7.3.12 Rusko	118
7.3.13 Maďarsko	121
7.3.14 Polsko	122
8. Ceník porcelánu	123-148
8.1 Asie	123
8.2 Evropa	127
9. Použitá literatura	148

Porcelán

1. Úvod

Historie výroby porcelánu začíná v Číně před více než 1000 lety, ale v Evropě má poměrně krátkou historii. Před 250 lety byl vzácný, před 150 lety již dostupný i střední třídě a teprve v 2. polovině 19. století se stal běžným zařízením každé domácnosti. Dobře udělaný výrobek z porcelánu je velmi dekorativní záležitostí. Výrobky z porcelánu se vyskytují v různých cenových relacích a proto mají hodně sběratelů jak mezi majetnými tak chudšími vrstvami. V Čechách o evropském a českém porcelánu existuje kvalitní literatura, což je u ostatních oblastí užitého umění spíše výjimkou. Zásluhu na tom má především knížka Aleny Braunové „Kouzlo keramiky a porcelánu“. Tato skutečnost má zřejmě vliv na to, že v Čechách je poměrně hodně sběratelů porcelánu a to nejen levnějšího českého, ale i drahého, především německého (míšeňského). Kolébkou výroby porcelánu je jak bylo řečeno Čína. Čína prochází různými vývojovými stylů. Vývoj ovšem v Číně v 18. století ustal. Z čínského zboží je snad nejslavnější malba kobaltovou modří, která již vznikla za dynastie Ming na konci 14. století. Tento styl mnohem později od 18. století napodobuje Evropa, především Anglie a Holandsko, která však původní malbu brzy nahrazuje tiskem. Tališe s modrým kobaltovým tiskem dnes najdete v snad každé, nejen anglické domácnosti. Čína v současné době svojí tvorbu omezuje téměř výhradně na reprodukci starých vzorů. Podobně si počíná i Japonsko. Japonsko však již od 17. století má větší invenci ve výrobě porcelánu než Čína a i ve 20. století vytváří stále nové styly. V kontinentální Evropě se na počátku 18. století vyvinul svébytný styl v Míšni. Figurální porcelán je díky Míšni nejpopulárnějším typem plastiky. Míšeňský porcelán byl hodně napodobován také v nedalekých Drážďanech tak, že dnes hovoříme v souvislosti s míšeňským stylem o drážďanském stylu. Mladší je styl, který se vytvořil ve Vídni na konci 18. století a byl napodobován nejen Čechách, ale i v Německu. Zaměřoval se zejména na nezaměnitelnou malbu na porcelánu, vídeňský styl se plně rozvinul až na počátku 19. století a k jeho slávě přispělo i jeho napodobování českými porcelánkami na konci 19. století. Čechy dlouho neměly kvalitní figurální porcelán a vyšší kvality dosahuje jen malba na stolním porcelánu zejména na hrnčících s podšálky od počátku 19. století. Na pomezí vídeňského a drážďanského stylu pracuje berlínská porcelánka, která se vyznačovala především vysoce kvalitní malbou na porcelánu a později po vzoru Sèvres vytváří i velké malované vázy. Francouzská královská porcelánka v Sèvres se vyznačuje nejen velkými malovanými vázami ale i kvalitní malbou střídanou s velkými barevnými plochami. Sèvreský styl pak napodobují především francouzské porcelánky. V Itálii vznikl styl Capodimonte. Tento styl má kořeny v porcelánce Ginori u městečka Doccia. Projevuje se plastickým dekorem s antickými výjevy. Tento styl napodobují některé německé porcelánky. Moderní kodaňský styl se zrodil na konci 19. století vyznačuje se chladnými barvami a malbou především zvířat a květin v duchu secese a art-deco a dále figurální tvorbou zvířat i lidí v moderním duchu. Tento styl má významné následovníky především v Německu kde hovoříme o rosenthalském stylu. V rosenthalském stylu pracují v Německu ve 20. století nejen okolní bavorské porcelánky, ale i porcelánky durynské (Ens). Mezi následovníky těchto stylů patří i španělské Lladró, které vzniklo až v 50. letech 20. století. V Čechách se vytvořil na přelomu 19. a 20. století svébytný tak zvaný duchcovský styl. Duchcovský styl prezentuje především porcelánka Royal Dux, Amphora Teplice a Dubí u Teplic. Tento styl se zpočátku vyznačuje velkými sousošimi především v duchu vídeňských bronzů a později velmi kvalitními secesními sochami. Tento styl je z české produkce v západní Evropě nejpopulárnější. Zájem o porcelán v posledních letech vzrůstá. Evropský porcelán z 18. století je jednou z mála komodit jejichž cena v posledních letech prudce roste. Kvalitní porcelán je na rozdíl od skla téměř výhradně značen, přestože se objevuje mnoho padělků, je u porcelánu možná lepší orientace než u ostatních oblastí užitého umění. Tato skripta se však soustředí spíše na komerční pohled na starožitný porcelán včetně porcelánu z 20. století a přináší pro

Porcelán

české čtenáře některé nové pohledy. **Výroba keramiky** a porcelánu je v Evropě často spojena. Mnoho manufaktur a později továren, jež produkovaly výrobky z porcelánu vyrábělo a vyrábí i jiné druhy keramiky, z těchto důvodů se tato publikace zabývá i výrobou keramiky, zvláště té která imitovala porcelán.

2. Technologie výroby

Porcelán řadíme mezi keramiku. **Keramika** má dva základní typy: 1. **porézní výrobky** z jílů (hrnčířina) 2. **neporézní kameniny**, mezi které patří i porcelán. První se vypalují při teplotách kolem 1.000°C , při těchto teplotách zrna hlíny k sobě přilnou, ale zůstávají neporušená. Kameninové zboží včetně porcelánu se vypaluje při teplotách kolem 1.310°C až 1.450°C , zrna hlíny se při těchto teplotách taví a slévají, proto je toto zboží nepropustné. Porcelán se od běžné kameniny liší svou bělostí, jemností a průhledností. **Porcelán** se dělí na měkký a tvrdý (pravý kaolinový porcelán). **Měkký porcelán** se vytvářel v Evropě a imitoval čínský tvrdý porcelán. Měkký porcelán se vytvářel zvláště ve Francii, v Itálii a v Anglii, kde tak zvaná (bone china) byla vyráběna nejen v 18. století, ale i ve století 19. Angličané vyvinuly kapalný kostní porcelán jednoduchý na odlévání a velmi vhodný pro sériovou výrobu. Anglický kostní porcelán se skládá z 50% kostního popela, 25% živce (pegmatitu), 25% kaolinu s příměsí plastického jílu. Neglazovaný porcelán se označuje názvem **biskvit**. **Tvrzý porcelán** se postupně stal od konce 18. století nejpoužívanějším porcelánem i v Evropě. **Základem hmoty** tvrdého porcelánu je bílá hlína **kaolin**. Kaolin je před použitím nutné zpracovat, přes zimu se ukládá na hromadách, kropí se, aby se rozrušila jeho struktura. Hlína se na sítech a plavením na splavech zbavuje příměsí. Plavením se získává kaolinový kal, který se míchá s dalšími přísadami. Porcelán obsahuje 40-65% kaolinu, například míšeňský porcelán obsahuje asi 50% kaolinu. Podle složení kaolinu se do něho přidávají jednak **tavidla** ve formě živcových minerálů pro snížení teploty slinutí, a jednak **ostřídla** obvykle ve formě křemenného písku, která mají zvětšit ohnivzdornost a zabránit smršťování hmoty. Tavidla v podobě živce (ortoklasu nebo pegmatitu) obsahuje porcelán 15-35 %. Míšeňský porcelán obsahuje kolem 25% živce. Ostřídla v podobě křemene (písek nebo pazourek) porcelán obsahuje 12-30%, míšeňský porcelán pak kolem 25%. Do tvrdého porcelánu se ještě někdy přidává uhličitan vápenatý v podobě křídy nebo mramoru pro vybělení hmoty, jeho obsah se pohybuje od 1% do 6%. Kromě bílého porcelánu se vyskytuje výjimečně i porcelán barvený ve hmotě. V Čechách je známý tak zvaný růžový porcelán. První Böttgerův porcelán byl rovněž barevný ve hmotě tak zvaný jaspisový a železitý. Porcelánová hmota se hněte a nechává se uležet ve formě koláčů, pro další zpracování se hmota mele a omočí se vodou. Hmota určená k lisování se napouští olejem a protlačuje jemnými sítý. **Glazura** je druhá nejdůležitější složka po hmotě. Glazury pokrývají tenkou sklovitou vrstvou celý výrobek. Průhledná skelná olovnato-živcová glazura zdůrazní základní barvu hmoty což je vhodné u porcelánu. Olovnato-živcová glazura na porcelánu byla později nahrazena jinými glazurami méně zdravotně závadnými při výrobě. Před vypálením je porcelán, kromě biskvitu, opatřen glazurou. Glazury na porcelánu se vypalují stejně jako porcelán při teplotách $1.310\text{--}1.450^{\circ}\text{C}$. Ciničitá bílá glazura pokryje základní, například hnědou barvu hmoty, bílým povrchem. Ciničitá bílá glazura se používá u hrnčířiny a vyrábí se přisypáním popela cínu do olovnaté glazury. Ciničitá glazura byla v Evropě určitou alternativou porcelánu, tato glazura byla poprvé používána španělskými Araby a v době renesance. Ze Španělska se výroba majoliky dostala na Malorcu (majolika) a o něco později se majolika rozšířila v Itálii. Nejznámnější italská střediska výroby majoliky jsou Urbino a Faenza (fajáns). Italové pak tuto znalost výrobu přenesli také do Holandska. Holandská fajáns z Delftu proslula zejména od 16. do 17. století, napodobovala modro bílý čínský porcelánu. V 19. století delftská fajáns téměř zanikla a podobně tomu bylo i s výrobou

Porcelán

lidové keramiky v Čechách. Tuto výrobu likvidoval právě porcelán. Růst popularity keramiky nastal až na počátku 20. století. Polevy jsou vrstvy, které se nanášejí pod glazuru, pro vylepšení vzhledu výrobku. Kvalitní porcelán žádné polevy nepotřebuje. Barvy mohou být u porcelánu podglazurní nebo na glazuře. Jakýmsi mezistupněm je barva mezi glazurami. Barva za studena například olejovými barvami se nikdy v porcelánkách neprováděla a je čistě lidovou záležitostí, protože na porcelánu nedrží. Podglazurní malba se nanáší na přezahnutou hmotu. Jedná se obvykle o kysličníky kovů. Malba se pokrývá glazurou, proto není nikdy plastická. Podglazurní malba se vypaluje za vysokých teplot spolu s glazurou. Nejoblíbenější podglazurní barvou je kobaltová modř. I další podglazurní barvy se vytváří pomocí oxidů kovů. Postup při podglazurní malbě je tento: Nevypálený vymodelovaný porcelán se nechá uschnout, a potom přezahnout, aby se s ním nechalo manipulovat, potom se provede malba podglazurní barvou. Když barva oschnne je předmět ponořen nebo poprášen glazurou a potom vypálen. Barva emaily na glazuře se používá například u miniaturních maleb na porcelánu nebo u italské fajánse glazované neprůhlednou bílou ciničitou glazurou. Barva na glazuře se nanáší až po vypálení glazury a vyžaduje po vymalování opětne vypálení. Barvy na glazuře jsou tavitelné za nízkých teplot asi 600-800°C. Barvu na glazuře tvoří barvítká (kysličníky kovů) a tavivo (olovnatá glazura), tato směs se míchá s oleji (médii) a nanáší se nejčastěji štětcem na vypálenou glazuru. Listry jsou kovové irizující povlaky které vznikají přidáním solí kovů do glazury. Listry se vykytuje například u nejstarší španělské majoliky. Výzdoba porcelánu kovy se týká hlavně zlata. Výzdoba stříbrem a bílými kovy je populární v době art deco. Zlatá barva se obvykle vypaluje za nízké teploty a pak se leští. Zlato může být matné nebo lesklé. Technologie lesklého zlata byla objevena v Míšni až kolem roku 1830, podle toho se nechá porcelán datovat. Porcelán se zpočátku maluje ručně, na konci 18. století se v Anglii objevuje tisk podglazurní modří a později se i malba na glazuře nahrazuje pomocí obtisků. Podglazurní tisk se provádí přenesením pomocí papíru z měděné desky. Papír je potištěn deskou, přenesen na vysušený porcelán kde se obtiskne. Vypálením obtisk shoří. Obtisky se mohou trhat, což je někdy patrné obzvlášť ve spojích. Později v polovině 19. století se objevují obtisky provedené lithografickou technikou. Papír se obtiskne na desce a barevná malba se přenesne na porcelán z papíru. Tyto barevné obtisky jsou prováděny na glazuře, mají bodový rastr a pokud nejsou domalovány nejsou plastické. Podglazurní tisk obvykle není tvořen bodovým rastrem, protože je přenesen s měděné desky. Porcelánové výrobky se někdy vytváří na hrncířském kruhu, ale většinou se **kaolin lije do porézních forem z alabastrové sádry**, kterými prosákne voda obsažená v kaolinu a vysaje tak přebytečnou vodu. Některé složitější výrobky například figurky se sestavují z dílů a ručně dokončují. Figurky se skládají z několika kusů, 10 až 15 kusů není výjimkou. Stolní porcelán jako talíře se vyrábí lisováním do forem pomocí strojů. Vymodelovaný porcelán se suší a pak vypaluje za teploty asi 900°C aby se s polotovary nechalo manipulovat, konečné vypálení je při teplotách 1.310-1.450 °C podle druhu porcelánu. Tím, že se z porcelánové hmoty dostane voda dochází ke smrštění výrobku okolo 14% objemu oproti stavu před vypálením. Po prvním pálení se již nanáší glazura v podobě porcelánového mléka. Značky pod glazurou musí být namalovány před nanesením glazury stejně jako malba pod glazurou. Poslední fáze ostrého výpalu 1050-1450°C musí být pomalá, přechází se postupně z oxidačního na redukční výpal, jinak glazura příliš vře, bublá. **Vypalování porcelánu** musí být postupné, existuje několik způsobů: 1. čínské mnoha komorové dračí pece, 2. vypalování v šamotové formě, což bylo typické pro Míšen, 3. moderní tunelové pece vhodné pro sériovou výrobu. V minulosti byly velké problémy s **dekoračními výpaly**. Pro různé barvy emailů na glazuře se používaly různé teploty výpalu.

Porcelán

Malba probíhala postupně, nejdříve se provedla malba s nejvyšší teplotou výpalu pak s další a tak dále. Končilo se obvykle zlatou. Dekorační výpal mohl probíhat až 50x při teplotách 500 až 950°C. V polovině 19. století byla vyvinuta tavidla, která umožnila provést dekorační výpal najednou.

3. Značky porcelánu

Značky jsou významným vodítkem při určování porcelánu. Neznačené výrobky jsou automaticky považovány za neautorizované a méně cenné. Číňané zavedli malování značky porcelánu podglazurní modří. Číňané neměli zájem na tom, aby cizinci a zejména Evropané znali jména jednotlivých továren, proto zavedli šesti symbolovou značku, která značí jen dynastii, císaře, značku doby..... Přesnější popis těchto značek je níže. Na tyto značky se nedá příliš spolehat, protože výrobci od 18. století používají staré značky zejména dynastie Ming. Na trhu je mnoho padělek a k přesnějšímu určení porcelánu je nutné znát mnoho o technologii čínského porcelánu. První evropské porcelánky v 18. století značily zpravidla též podglazurní modří. Nepoužívalo se celé jméno továrny, ale spíše iniciály vlastníků nebo jejich symbol. Legendární jsou míšeňské zkřížené meče nebo zdvojené písmeno L ze Sérves. Jména umělců jsou na porcelánu značena zřídka. V Míšni jsou malíři značeni číselným kódem. Některé továrny jako například Berlín, Vídeň nebo Sérves zavádějí datové kódy. Evropští výrobci vzájemně velmi často kopírovali jiné značky, kopírovaly se též značky čínské. V 19. století se už objevují celá jména továrny nebo vlastníků. Asi od roku 1830 se hojně užívají značky tlačené, později se přechází na značky tištěné. Od 2. poloviny 19. století se na některých typech porcelánu v západní Evropě objevují i jména prodejců. V 2. polovině 19. století vzniká snaha patentovat si jednotlivé modely. Platí to také u porcelánu. Objevují se značky Deposé (Francie), Geschulz (Německo), které neznamenají nic jiného než patentováno. V roce 1891 byl USA prosazen zákon, aby všechno zboží dovážené do USA bylo označeno zemí původu. Každý kdo chtěl do USA vyvážet musel označit svůj výrobek symboly „Made in“, například: „Made in Austria“, „Made in England“ a podobně. Je třeba mít na paměti, že značka sama o sobě nevypovídá vše o výrobku. Stejnou značku mohou mít výrobky z různé doby a od různých porcelánek. Při určování porcelánu je nutné mít na vědomí následující skutečnosti:

1. U jídelních servisů se v 18. století i 19. století často neznačí všechny kusy, ale třeba jen konvička. Řada předmětů z porcelánu není značena vůbec.
2. Věci lepší kvality mají značky spíše než věci levné, kterými se porcelánka nemůže chlubit.
3. Jeden výrobce má často více značek, které se měnily podle vývoje. Některé značky se používaly souběžně. Tato skutečnost nám sice umožní přesnější dataci porcelánu, ale je nutné mít více vědomostí o značkách.
4. Slavné porcelánky byly hojně napodobovány. Jedná se zejména o Míšen, Vídeň, Sérves, Berlín, Neapol, ale napodobovány byly i značky méně slavný porcelánek, které zanikly v 18. století jako například Höchst, Chelsea, Chantilly, ...
5. Stejné modely se vyrábějí v různých dobách. Pro datové určení nestačí znát jen značku, je nutné znát technologii výroby. V Míšni se stáří nechá určit pomocí dna. Nejstarší figurky měly neglazované dno a značky se prováděly na boku soklu sošky. Figurky z 2. poloviny 18. století mají dno špatně glazované a podglazurní značka může být rozpitá. Sošky z 19. století mají dobré glazované dno neglazované jsou jen okraje dna, značka je dobrě čitelná.
6. Stejné modely vyráběly často různé porcelánky. Napodobování je často dosti věrohodné a někdy dokonce včetně značky.
7. Výrobky jsou někdy domalovávány jinde než v mateřské továrně například 2. jakost Míšně je převážena k dekoraci v Drážďanech. Někdy je porcelán domalováván později

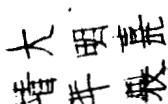
Porcelán

než odpovídá značce, například vídeňský porcelán se dekoruje ve Vídni domácími malíři ještě dlouho po zániku porcelánky. U českých porcelánek někdy značky dvě: první určuje dobu výroby a druhá dobu dekorace.

Značky porcelánu mohou tedy být:

1. **Barvou pod glazurou** a) **malované** obvykle **podglazurní modří** po čínském vzoru. Podglazurní značky jiné barvy se vyskytují zcela výjimečně (zelená). Podglazurní modří značí evropské porcelánky obvykle v 18. století a tento způsob převládá do roku 1830. Podlazurní značky mohou být též b) **tištěné** tento způsob se rovněž objevuje poprvé v Číně, kdy se k tisku používá **pečet'**. Podglazurní značky tištěné v **podglazurní modří pomocí obtisku** se v Evropě - zvláště v Anglii vytváří od 2. poloviny 19. století. Podglazurní tisk dnes u svých výrobků používají anglické, ale i německé porcelánky. Nejslavnější porcelánky jako Míšeň si ponechávají značku malovanou. Značky pod glazurou jsou zakryté glazurou a nejsou tudíž plastické.
2. **Barvou na glazuře** a) **malované** objevuje se u prvních značek evropského porcelánu, běžně se setkáte spíše s padélky slavných porcelánek které jsou značeny falešnou značkou na glazuře: např. Míšně na glazuře. Značky malířů jsou obvykle prováděny čísly malbou na glazuře (Míšeň, Vídeň). b) **tisk na glazuře** je běžný u moderního porcelánu komerční kvality a je dnes nejrozšířenějším způsobem značení porcelánu. Používá se od konce 19. století. Malované značky na glazuře nejsou zakryté glazurou a jsou tudíž plastické. Tisk značky na glazuře zejména v červené barvě používají dnes i japonské porcelánky.

Značka malovaná
dynastie Ming:

Značka malovaná
Derby:

Značka malovaná
Chantilly:

Značka tištěná:

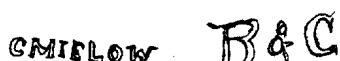
Značka tištěná formou pečetě Čína
Jiaqing (1796-1820):

3. **Tlačené** a) **do hmoty** objevuje se u anglického ale i rakouského (českého) porcelánu zvláště po roce 1830. Tlačené jsou obvykle písmena - iniciály nebo název porcelánky či jeho majitele, ale Vídeň používá tištěnou značku: štit. Tlačené značky užívají obvykle modeléři nebo se jimi označuje číslo modelu (Míšeň). Rosenthal používá tlačené jméno modeléra na výrobcích, podobně jsou označeny i některé figurky Royal Dux. b) **tlačená značka plastická** jedná se o nejméně často používanou značku. Obvykle se provádí pomocí přilepeného kousku porcelánu k výrobku. Royal Dux používal v minulosti na přelomu 19. a 20. století značku z růžového trojúhelníku přilepeného na výrobek.

Porcelán

Značky tlačené:

Značka tlačená plastická Chalsea 1750:

Značka tlačená - Vídeň 1. polovina
18. století:

Značka tlačená plastická, růžový
trojúhelník Royal Dux do roku 1945:

4. Padělky porcelánu

Snad v žádném starožitnickém oboru nenajdete tolik kopií a padělek jako u porcelánu. Kopie a padělky se ve velké míře vytváří již od počátku 19. století a řada z nich jsou tedy již dnes starožitnostmi. Cena těchto starých kopií závisí na jejich dekorativní hodnotě. **Součastné padělky** porcelánu pocházejí hlavně z Číny a Taiwanu. Padělá se nejen starý čínský porcelán, ale i výrobky anglické a evropské kontinentální. Často se jedná o velké vázy, květináče. Malba je obvykle nahrazena tiskem, ale existují i kusy částečně ručně malované. Asijské padělky jsou obvykle neznačeny. Kvalitnější padělky však obvykle pochází z Evropy. Současné evropské porcelánky také často napodobují svojí nebo jinou starší tvorbu. V Čechách se jedná například o Duchcov (Royal Dux), který vyrábí svoje starší secesní a art decové modely. Tyto kusy se pak někdy objevují na menších anglických aukcích, kde jsou vydávány za staré. Takto se však chovají i slavnější porcelánky jako Kodaň, Rosenthal a dokonce i Míšeň. V současné době se napodobují modely především z období secese a art deco, to se však netýká Míšně i některých dalších německých porcelánek. Je šokující pravdou, že špičkové továrny a restaurátori by byli schopni vytvářet těžko identifikovatelné padělky starého porcelánu. **Napodobování a padělání porcelánu je známo od samého počátku.** Nejvíce napodobovanou porcelánkou je samozřejmě Míšeň. Míšeň napodobovala Vídeň, Berlin, porcelánky v Drážďanech, francouzské porcelánky (zejména Samson), anglické porcelánky. Často se napodobuje nejen model ale i značka. České porcelánky napodobují Vídeň jak dekory tak značkou, především po zániku této porcelánky v 2. polovině 19. století. Číňané napodobují především v 19. století svůj starý podglazurně malovaný porcelán. Jedná se především o modře malovaný porcelán dynastie Ming, který je o 300 let starší. Snaha o napodobení Čínského porcelánu v Evropě je všeobecně známa. Delftská fajáns svým modro bílým dekorem napodobuje čínské vzory. V 18. století se vytváří především v Anglii kopie čínského modro bílého porcelánu, dnes jsou tyto kopie ceněny více než čínské originály ze stejné doby. První výrobky z Míšně se rovněž snaží kopírovat čínské vzory. Ve Francii se padělá především Sénvres. Padělky Sénvres se však objevují i v Anglii. Významným napodobovatelem Sénvres je již zmíněná porcelánka Edmé Samson & Cie. Některé kopie Samson se nechají určit pomocí UV lampy. Samson má někdy v glazuře látky, které způsobují žlutou fluorescenci. Tak ho lze odlišit někdy od Míšně. Samson se nadále vyznačuje velmi bílým porcelánem, který naopak není typický pro Sénvres. Kopie a padělky někdy prodávají nejen běžní obchodníci, ale i renomované aukční síně. Tvrdí se že až 1/6 porcelánu je i v renomovaných aukčních síních nepřesně určena. Metodika **rozeznávání padělek** je velmi složitá. Každý sběratel i znalec se někdy splete a koupí kopii. Proces učení je vždy bolestný. Mezi nejjednodušší znaky padělek patří například to, že **malba je hrubě odřena** i na místech, kde to je vysoce nepravděpodobné v záhybech šatů atd. Kopie

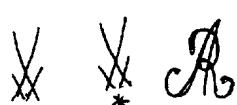
Porcelán

nahrazují velmi často malbu potiskem. V malbě můžeme pozorovat tavy štětcem, tisk je složen z drobných teček. Malba je navíc plastická. Čínské padělky jsou často **ušpiněny umělou špinou**, začínající sběratelé předmět umyjí a jsou nadšeni výsledkem. Nejznámější padělatelé působili v 2. polovině 19. století a padělali starý porcelán slavných výrobců včetně značek, mezi nejznámější patří porcelánky a oblasti například:

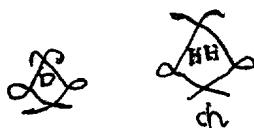
Francie:	Samson padělá: Míšeň, Sèvres, Videň, Chantilly, Chelsea, Derby, Nymphenburg.
	Porcelain de Paris padělá: Sèvres, Míšeň, Capodimonte – Neapol.
	Turnai padělá: Sèvres, Míšeň, anglické porcelánky.
Čechy:	České porcelánky padělají: Videň, Míšeň – pouze stolní porcelán.
Německo:	Durynsko padělá: Míšeň, Videň, Capodimonte-Neapol, Ludwigsburg
	Plavno padělá: Höchst, Ludwigsburg.
	Drážďany místní porcelánky padělají: Míšeň, Videň.
Anglie:	Anglické porcelánky padělají zejména Míšeň, slavnější anglické porcelánky, Sèvres.
Maďarsko:	Herend padělá: Míšeň, Sèvres, Videň – stolní porcelán.
Rusko:	Gardner : padělá: Míšeň.

Nejvíce padělanou značkou je:

1. **Míšeň** (modrá značka mečů, písmena AR)
2. **Sèvres** (modrá značka spojených L)
3. **Videň** (modrá značka štítu)
4. **Chelsea** (zlatá značka kotvy)
5. **Neapol-Capodimonte** (modré písmeno N s korunkou)
6. **Höchst** (modré kolo někdy s korunkou)
7. **Chantilly** (trubka)
8. **Derby** (červená královská koruna nad písmenem D)
9. **Berlín** (modré berlínské žezlo, písmena K.P.M.)
10. **Ludwigsburg** (zkřížené C s korunkou)

značky Míš. ně

značka Sèvres

značka Videň

značka Chelsea

značka Neapol

značka Hochst

značka Chantilly

značka Derby

Porcelán

značka Berlín

značka Ludwigsburg

5. Restaurování porcelánu

Pro sběratele je restaurování na jedné straně přínosem, jejich exponáty se dnes nechají opravit, že vypadají téměř jako intaktní, na druhé straně se někdy těžko rozeznává co je a co není opravené. Předměty restaurované nemají samozřejmě cenu neporušeného předmětu. Pro příklad uvedeme, že průměrný mišeňský talíř malovaný vedutami rozbitý na dva kusy lze pořídit za 5.000,- Kč. Oprava stojí několik tisíc, ale neporušený exponát může mít cenu i 20.000,- Kč. Porcelán se restauruje už od 18. století, ale až v polovině 20. století jsou dostatečně silná lepidla a kvalitní barvy, aby bylo restaurování efektní. Před vlastním restaurováním musíme provést **čištění předmětu**. Často předmět nestačí jen omýt vodou, je nutné odstranit starší restaurátorské zádkroky. Dříve se používaly k lepení epoxidová lepidla, která jsou žlutá a špatně se odstraňují. Některé starší druhy lepidel lze odstranit acetonom. Aceton obvykle porcelán ani malbu nepoškozuje. Některá lepidla se odstraňují horkovzdušným fénem – nahřátím změknou a dají se odstranit. K čištění používáme štětec, k odstranění lepidla skalpel. Při čištění je třeba dát pozor na otěr, zvláště malby. Někdy se používá k čištění a rozlepení špatně restaurovaného předmětu vypalování. Předmět se zahřeje na 400°C a všechny nečistoty se spálí a lepené kusy odpadnou. Předmět musí být správně pomalu chlazen aby nepopraskal. Předměty lze čistit rovněž v ultrazvuku. Porcelán by měl snést ultrazvuk o výkonu 15 až 30 kW, při vyšších výkonech by mohlo dojít k poškození předmětu. Porcelán snese oplachování jen v některých slabých kyselinách. K odstranění vápenatých nečistot se používá oct. Calgonit se používá k odstraňování hořečnatých usazenin. Před započetím lepení musí být předmět odmaštěn např. lihem. K lepení porcelánu restaurátoři používají kvalitní profesionální vteřinová lepidla. Lepidlo musí mít dostatečnou adhezi i kohezi. Adhezí se rozumí přilnavost na styčných plochách. Kohezí pevnost vlastního pojiva. Vteřinová lepidla jsou obvykle kyano-akrylátová a tuhnou vzdušnou vlhkostí. Nanáší se zásadně jen na jednu plochu prudkým přitlačením dvou částí předmětu se předměty spojí za několik vteřin, ovšem plné ztvrdnutí trvá dvě až tři hodiny. Po slepení se spoj vyčistí. Je vhodné používat vteřinová lepidla na lepení nesavých materiálů, vhodným lepidlem je například značka Super Attack. Povrch předmětů se tmelí a lakuje, kromě profesionálních materiálů často autotmelů, autolaků. Experimentuje se i se zubařskými tmely. K tmelení se však nejčastěji používají autotmely. Jejich výhodou je to, že rychle tuhnou a mají vysokou adhezi. Tmel nanášíme na praskliny a vylomená místa obvykle dřevěnými zubařskými špachtlemi. Zubařské tmely hůře schnou, i několik hodin, někdy se používá k urychlení schnutí trouba s termostatem nastaveným na 50°C. Nové zubařské tmely, které tuhnou UV zářením jsou velmi drahé, drahé je i pořízení UV pistole. Po vytmelení je nutné vytmelené plochy zbrusušit a zhladit. **Retuše a malování** jsou největším tajemstvím každého restaurátora. Rozhodují o konečném vzhledu předmětu. Použití olejových barev je naprostě nevhodné, mají špatnou adhezi a loupou se. Používají se především autolaky nebo speciální barvy na keramiku. Velké bílé plochy se stříkají např. sprejem, domalování dekoru se provádí štěcem. **Modelování** chybějících částí je nejsložitějším procesem. Kvalitní domodelování předmětu je znakem dobrého restaurátora. Nejlepší restaurátoři mají na ulámané části, které se mohou opakovat, formy, což urychluje modelování. Chybějící části se jen výjimečně modelují z kaolínu, používají se různé materiály v našich podmírkách často i modurit. Naprostá většina

Porcelán

restaurovaných předmětů má doplněné části modelované z jiných materiálu než z kaolínu. Tato metoda je totiž nesmírně drahá. Kromě moduritu se používají keramické hmoty do kterých se někdy přidává 20% bílého cementu pro zpevnění. Používanou hmotou je například Modeller Masse (výrobce Knorr) nebo Ceraquick (výrobce Prandell). Doplněný kus, jako hlava se nedá vymodelovat z ruky a je nutné použít forem. Forma se vytváří obtiskem originálu nebo předmětu podobného. Formy jsou nejednodušší sádrové, dnes se používají často i formy lukoprénové. Někdy je těžké říci co restaurovat a co nezuražená ruka nebo hlava znehodnotí celou figuru, ale mírně ulámané květy se nemusí vždy restaurovat, záleží samozřejmě na výkusu. Dnes se preferuje dokonalá oprava, aby divák měl dokonalý dojem. **Je otázkou, jak rozeznat jestli byl předmět restaurován.** Některé předměty lze snadno prověřit jestli jsou restaurovány nebo ne. Přestříkané plochy mají hrubší povrch než originální glazura. Talíř nebo hrnek stačí prosvítit silným světlem, aby se objevilo místo slepení. Porcelán je totiž v tenkých vrstvách poloprušvitný. U sošek však tuto metodu nelze použít. Ke zkoumání povrchu se v těchto případech používá **UV lampa**. Opravené místo a neopravená glazura mají různou fluorescenci. Ke zkoumání povrchu se samozřejmě používá i **lupa**. Pokud je soška dodlávána a nemá všechny části z porcelánu, **poklepáváním kovovým předmětem** například nožíkem můžeme tuto skutečnost odhalit. Poklepání na porcelán zní jinak než na modurit. Amatéři by se měli restaurování vyhnout, když se chtějí o něco pokoušet, měli by restaurovat jen levné předměty. Profesionální restaurátoři by měli u zvlášť hodnotných kusů vypracovat **restaurátorskou zprávu**, ta by měla obsahovat: určení díla, historické zjištění, popis díla, stav díla – způsob poškození, fragmenty, restaurátorský záměr. Restaurátorský záměr obsahuje popis čištění, modelování, lepení, tmelení, broušení, retuše, závěrečné povrchové úpravy a konzervace. Po vlastním restaurování by měl být popsán průběh restaurátorské práce, stanovení depozitního režimu, na závěr by měla být uvedena fotodokumentace prací a popřípadě uvést použitou literaturu a konzultanta. Porcelán čistíme nejlépe jen mydlem a vodou pomocí kartáčku na zuby. Nešetrným čištěním můžeme předmět odřít, chemikáliemi potom poškodit glazuru nebo malbu.

6. Tvoření sbírek

Porcelán má obrovský potenciál k tvoření sbírek, vyskytuje se totiž předměty v různých cenových relacích vhodných pro různé vrstvy společnosti. Pravdou je však fakt, že drahé předměty se časem zhodnocují lépe než předměty levné. Každý by měl sbírat takové předměty, které si může dovolit, protože tak mu sbíráni přináší největší radost. Zároveň má cenu sbírat jen to, co se na trhu vyskytuje, sbírat v Čechách čínské předměty dynastie Ming nebo Mišeň 18. století je obtížné. Důležité je, si uvědomit, že sbírka by měla mít určitý řád. Můžeme sbírat jednu porcelánku například Duchcov nebo téma, například porcelánové psy, jedině pak může být sbírka zajímavá. Pro méně zámožnou klientelu lze doporučit sbíráni pouťových hrníčků nebo vajíčkových dóz. Takové předměty jsou na trhu dostupné **od 100,- do 1.000,- Kč**. V Anglii jsou v této cenové relaci dostupné tištěné levné modro bílé talíře z 2. poloviny 19. století a ze století 20. V Čechách se v této cenové relaci dají pořídit také jednotlivé dózy na koření – kořenky. Velké soubory dóz však mohou být i poměrně drahé od 3.000,- do 10.000,- podle počtu kusů, ale jednotlivé kořenky stojí podle velikosti a dekoru obvykle od 100,- do 800,- Kč. V Čechách je mimořádně oblíbený modrý třešňový nebo švestkový dekor. V ceně **od 1.000,- do 3.000,- Kč** lze sbírat například hrníčky s podšálkem. Jedná se obvykle o předměty ze století 20. nebo konce 19. století zdobené tiskem nebo domalovávaným tiskem. Sbírají se především malé tak zvané mokka hrníčky a oblíbeny jsou

Porcelán

značky jako Rosenthal. Do této cenové relace spadají i levnější porcelánové a biskvitové figurky z téhož období. V této cenové relaci lze pořídit i lepší silně poškozený porcelán. **V ceně od 3.000,- do 8.000,- Kč** se sbírají art decové figurky zvířat: psi, kočky, ptáčkové, sloni.... V Čechách je nejpopulárnější značkou Rosenthal, ale sbírá se i Kodaň, Hutschenreuther, z českých výrobců těchto figurek pak Royal Dux, Pirkenhammer, Slavkov. V této cenové relaci lze koupit celé porcelánové servisy z 2. poloviny 19.století nebo jednotlivé malované hrníčky s podšálkem lepších značek včetně Míšně z 2.poloviny 19.století a ze století 20. Podobně kolem 5.000,- Kč jsou ceněny například nejlepší české pseudorenesanční šálky na lvích nožkách z 80.let 19.století (Slavkov). **V ceně od 8 do 20.000,- Kč** je dostupná většina druhů porcelánu. Figurky z 19. a 20. století včetně menších sousoší. Jedná se především o méně slavné německé porcelánky pracující v drážďanském stylu. Videňské a berlínské figury v této relaci jsou spíše menší a méně kvalitní, i když obvykle dosahují jen poloviny ceny figurek míšeňských. Míšeňské figurky v této cenové relaci jsou obvykle jen bílé, nemalované z 20. století. V této cenové relaci se pohybují kvalitní figurky od Rosenthalu (tanečnice) nebo Kodaně (satyři). V této cenové relaci koupíte i malované talíře z 19.století, malované šálky a podšálky a velké vázy méně známých značek z téhož období. **Od 20.000,- do 50.000,- Kč** lze koupit většinu samostatných míšeňských figurek včetně těch z 18.století. Míšeň z tohoto období není u nás zase tolík sbírana, protože často mohou vznikat potíže při identifikaci. V této cenové relaci lze pořídit velká sousoší v drážďanském stylu z 19.století, samozřejmě kromě Míšně. V této cenové relaci se pohybují i nejkvalitnější malované šálky a podšálky z 1.poloviny 19.století a také talíře z téhož období. Kvalitní malba na porcelánu je extrémně ceněná. Kvalitní emailová malba je unikátní malá miniatuра a může z obyčejného hrníčku z 19.století udělat sběratelský kus v této cenové relaci. **Od 50.000,- do 100.000,- Kč** se pohybuje většina míšeňských sousoší kromě lepších modelů a nejkvalitnější jednotlivé kusy jiných značek. **Nad 100.000,- Kč** jsou již unikáty. Některé kusy se mohou pohybovat i v mnoha set tisíc Kč. Dobrá míšeňská sousoší, hodiny, lustry, velké vázy Sévres ve zlacené bronzové montáži nebo malované berlínské vázy a plakety. Takových cen mohou dosáhnout ovšem i některé nejlepší raritní míšeňské šálky z 18.století. Vysokých cen dosahují i velké jídelní servisy s ruční malbou zejména do poloviny 19.století. Velmi vysokých cen dosahuje samozřejmě i čínský porcelán zejména z dynastie Ming (1368-1643) obvykle malovaný jen podglazurní modří. Ceny tohoto porcelánu však určuje především trh v Hong Kongu a není na českém trhu dostupný. V této oblasti se vyskytuje mnoho padělků. Řada významných sběratelů v zahraničí sbírá jen porcelán z 18. století nebo do roku 1850. **Každá země preferuje svoje věci** Německo: Míšeň, Vídeň, Berlín. Francie preferuje Sévres, Anglie pak například Royal Worcester a Doulton.

7. Historie

7.1 Čína

Číňané mají velmi dlouhou historii při výrobě keramiky, hrnčířský kruh zde byl vynalezen již kolem roku 2000 př.n.l. a brzy na to i formy, ve kterých se modelovaly první keramické sochy. Čínský porcelán se objevuje kolem roku 700 n.l. zřejmě náhodou díky nalezištěm bílé hlíny obsahující jak kaolin tak živec. Tradice výroby čínského porcelánu je tedy delší než 1.000 let. Hlavní centra výroby porcelánu se soustředí nedaleko města Canton. Číňané zprvu neuměli porcelán malovat, čínské **monochromní období** trvá od roku 900 do roku 1200 n.l.. Monochromatické období je spojato s dynastií Sung (960-1279). Typickým výrobkem té doby jsou kónické misky. Porcelán se v tomto období ryje jako kov, časté jsou například rytiny

Porcelán

mraků. Kromě bílé se vyskytují glazury azurově modré (ropsal Marco Polo), olivově zelené, modro zelené. Jedna z prvních monochromatických glazur je kobaltová modř a měděná červeň. Podglazurní kobaltová modř byla v Číně vynalezena asi ve 14. století. V tomto období vznikají i první **figury** z porcelánu. Čína má dlouhou tradici výroby figur z keramiky. Číňané již v té době znali odlévání keramiky do forem a montování soch z částí. Z keramiky Číňané vytvářeli i figury v lidské velikosti. Porcelánové figurky nejsou tak velké, představují obvykle budhistické náměty a jsou zásadně z bílého porcelánu (**Blanc-de-Chine**). Postavy jsou vysoké maximálně 80 cm a tradice výroby těchto čínských figur trvá dodnes. Benátský kupec Marco Pollo se ve své knize „Million“ z roku 1298 jako první Evropan zmínil o čínském porcelánu a jeho výrobě. Monochromatické glazury se vytváří i v 18. století. Znalost výroby porcelánu se rozšířila již pravděpodobně v 10. století do Indie a Persie, větší tradice výroby však zde nebyla vybudována. Indický porcelán si později vytvořil vlastní styl porcelánu s malovaným dekorem podobným indickým rukopisným miniaturám. Persie se více drží čínských vzorů. Ve stejné době se v oblasti Persie podařilo vytvořit keramiku s bílou cínovou glazurou (majoliku), která se snaží imitovat porcelán. Tradice výroby se dostává přes arabský svět až do Evropy. Od 14. století se objevuje na čínském porcelánu **podglazurní malba kobaltovou modří**, to je kolem roku 1330. Toto nejslavnější období je spojato s dynastií Ming (1368-1643). První čínský porcelán malovaný podglazurní modří používá vegetativní dekory. Kromě květin se na prvních předmětech malovaných podglazurní modří objevují i draci, oblaka.. Postavy se objevují později. Obdobím největšího rozkvětu modrobílého porcelánu je 15. století. V tomto období s porcelánem obchodují především Arabové a Turci. Modrobílý porcelán měl vliv na výrobu bíle glazované keramiky (majoliky) v tureckém Izniku od počátku 16. století, i když se zde vyrábí majolika malovaná různými emaily mnoha kusů je vyráběno po čínském vzoru v modro bílé. Objevují se čínské dekory, většina kusů je však zdobena spíše ornamenty a vegetativními motivy. Muslimové nesmí zobrazovat postavy. Kromě podglazurní kobaltové modří se používá též tyrysová modř a jiné barvy. Tyrysová modř je zvláštností Izniku. V Istanbulu se nalézá hezká sbírka porcelánu dynastie Ming z 15. století. Na počátku 15. století za císaře Youngle (Jung-Lo) (1403-1424) se porcelán ve velkém používá jako obklad budov. V té době vznikla v Nakingu věž vysoká 80m obložená porcelánovými deskami, sochami a zvony. Při revoluci v roce 1862 však byla zničena. Obklady z porcelánu se ve svém počátečním období inspirovala i míšeňská porcelánka a dnes porcelánové obklady naleznete téměř ve všech koupelnách. Do Evropy se porcelán dostává v té době jen výjimečně. Později se v období dynastie Ming čínský porcelán také maluje měděnou červenou a vzácněji železitou hnědou a černou. Podglazurní kobaltová modř však byla u čínského porcelánu nejpopulárnější. Porcelán se do Evropy dostává až od 16. století. Na konci dynastie Ming v 17. století tvorba zvláště na vývoz upadá, z tohoto období pochází tak zvaný „**Kraak porcelán**“ dopravovaný do Evropy Portugalci. Název je odvozen od názvu portugalských lodí „Carracks“. Kraakové talíře jsou z poměrně tenkého porcelánu, plastické okraje talířů jsou děleny na pole. Uvnitř polí se objevují klasické čínské motivy: květy, listy... Hlavním motivem na dně talíře je zobrazení čínské krajiny, postavy inspirované legendami a knižními předlohami.. Malba je provedena v podglazurní modři. Čínské modré podglazurní krajiny -„chrámový vzor“ se v Číně zásadně malovaly, v západní Evropě se nejprve jen napodobovaly a od konce 18. století dokonce na porcelán tiskly. Do 17. století jsou nejvýznamnějšími dovozci čínského porcelánu Portugalci, ale Holanďané postupně přebírají prvenství. Prvenství v dovozu porcelánu převzali Holanďané kolem roku 1624. Jejich snahou bylo dovážet kvalitnější porcelán než Kraak hrubé kvality. Zboží na vývoz se postupně zjemňuje, zdokonaluje se malba. Ovšem již kolem roku 1644 začínají v Číně nepokoje, které trvají až do roku 1680, kdy se k moci dostává definitivně dynastie Čching (1644-1912). Holanďané jsou nuteni začít dovážet porcelán z Japonska. Japonský porcelán používá úspěšně malbu emaily na glazuře. Japonský porcelán malovaný barevnými emaily

Porcelán

Kakiemon a Imari okouzluje Evropu. Číňané se snaží vytvořit vlastní styl malby barevnými emaily. Malování na glazuře na porcelánu se v Číně používá od 15. století. Nárys malby se obvykle provedl podglazurní modří. Od 16. století se uplatňuje plná barevná paleta. Malba na glazuře je na rozdíl od evropské značně tlustá (pastózní). Někdy s kobercůvky malby vyznačují plasticky rytím do mokré porcelánové hmoty. Porcelán dynastie **Qing (Čching) (1644-1912)** je dlouhé období, ve kterém bylo provedeno mnoho technologických změn. Samozřejmě se napodobují starší vzory, to platí zvláště o malbě podglazurní modří. Od poloviny 17. století se výrazně uplatňuje malba na glazuře. V 18. století se na dovozu čínského porcelánu už podílí i Anglie, Francie či Švédsko. Období 1661 až 1720 se někdy nazývá „**famille-vert**“ (zelené období). Přesný překlad tohoto francouzského názvu značí zelená rodina. Toto období se vyznačuje kombinací podglazurní malby s malbou na glazuře, často zelenou. Kromě zelené se často uplatňuje jasně červená. Motivem jsou především rostlinné motivy. Barvy na glazuře jsou stále dosti pastózní. Aplikované silné emailové vrstvy často později rozpraskají. Pro evropský vkus je toto období dosti neohrabané. Významnějším obdobím, které lépe odpovídá evropskému vkusu je období následující. Po roce 1720 vzniká období „**famille-rose**“ (růžová rodina), v té době Číňané dosáhli v malbě na glazuře evropské dokonalosti. Technika těchto tenkých emailů byla z Evropy přenesena pravděpodobně jezuity. Na glazuře se velmi často objevuje růžová barva. Číňané však zvládají celou širokou škálu barev. Častým motivem jsou květiny a výjevy ze života Číňanů. Běžný talíř z 18. století namalovaný ve stylu **famille rose** dnes stojí kolem 12.000,- Kč. Tento styl se zvláště v 19. a 20. století vyvinul v medailony s postavami mandarinů, rodinnými výjevy. Tento styl se někdy nazývá „**kantonský medailon**“. Tyto motivy napodobovaly později i evropské porcelánky, vyskytuje se i český porcelán s těmito náměty z 20. století. Tyto kusy jsou obvykle místo malby zdobeny jen potiskem. V 18. století se v Číně ve větším měřítku vyrábějí tak zvané „**servisy s erby**“. Zvláště Holanďané v té době začali dovážet do Číny evropské vzory, které pak v Číně nechávali malovat na porcelán. Tyto zakázkové kusy byly již v době svého vzniku velmi drahé, a nejčastěji se na nich objevují erby, protože byly určeny pro evropskou šlechtu. Nejstarší kusy talířů s erby pochází z konce 16. století. Od poloviny 18. století Číňané hojně napodobují japonský porcelán. Japonsko se v roce 1730 uzavřelo světu. Číňané napodobují například japonské „imari“. Čínské napodobeniny jsou obvykle masivnější a hůře provedeny než japonské originály. Číňané vytváří v 18., 19. i 20. století **figurky**, jenž jsou často jen bílé, nemalované. Jedná se o jisté obnovení tradice figur z monochromatického období. Figurky jsou často velmi vysoké, až 80 cm. Témata jsou pro Evropu odtažitá, častým námětem je například Budha, a ani provedení není s Evropou srovnatelné. Tyto figurky dnes nejsou příliš vyhledávány ani ceněny, až na velmi staré kusy. Figurky vysoké 80 cm z 19. století tohoto typu mají cenu kolem 20.000,- Kč. Na konci 18. století je čínský porcelán vystaven velké konkurenci ze strany evropského porcelánu. Dovoz do Evropy postupně ustává a v 19. století se čínský porcelán vyváží více do USA. Na českém trhu se někdy objevují **krakelované čínské vázy**, jejich provedení je hrubé a jejich barva našedlá nebo nažloutlá. Jsou malovány obvykle postavami – bojovníky a mají ucha v podobě draků. Jsou obvykle vysoké 30 až 40 cm, pocházejí z konce 19. století a jejich cena je do 10.000,- Kč. V 18. století je však nejvýznamnější vývoz čínského porcelánu zdobeného podglazurní modří. Nejčastějšími náměty jsou výjevy z čínských krajin, čínské květiny, ale objevují se i motivy podle evropských vzorů. Dovoz byl tak gigantický, že přes dnešní oblubu těchto předmětů je jejich cena poměrně nízká. Číňané již v té době vytvářeli za rozumnou cenu celé jídelní servisy. Čínský talíř z 18. století malovaný podglazurní modří dnes stojí od 3.000,- do 4.000,- Kč. Velké tány jsou samozřejmě dražší. Hrníček vás vyjde jen na 600,- Kč. Od 18. století se podobné předměty vytváří i v Evropě a zvláště v Anglii. Jejich výroba je však drahá a dnes jsou více ceněny než čínské originály. Od konce 18. století se v Anglii používá tisk s podglazurní modří. Tisk prozrazuje bodová struktura výjevů. Talíře z počátečního období

Porcelán

jsou ceněny, ale kusy z 1. poloviny století 19. stojí od 1.000,- Kč. do 2.000,- Kč. Podobné talíře vyráběl v Čechách Týnec a dnes stojí od 3.000,- do 4.000,- Kč.

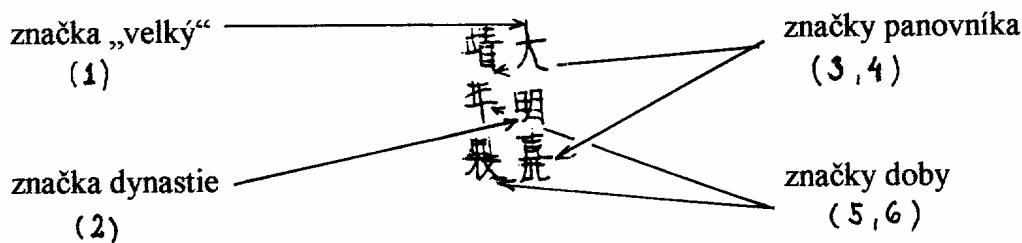
Talíř zdobený podglazurní modří s čínskou krajinou-Anglie:

Anglické talíře pozdější stojí od 600,- do 1.200,- Kč. Výroba pokračuje i ve 20. století. V 2. polovině 20. století se v Anglii často u značky používá nápis „Detergent proof“, což značí, že předmět se může mýt moderními saponáty, a zároveň vypovídá o poměrné novosti výrobku.

Je nesporné, že Číňané začali značit porcelán jako první. Číňané nepoužívali značky dílen, pro místní obchodníky bylo výhodné tyto informace nevyzrazovat. Značí se značkami **panovníků** a podle toho se nechá porcelán datovat. Dataci ovšem hledají pozdější napodobeniny výrobků dynastie Ming včetně originální značek, což dataci ztěžuje. Padělek čínských značek je obzvlášť evidentní, je-li značka provedena na glazuře. Od doby Ming se v Číně vyvinul systém 6 značek: 1. značka značí „veliký“, 2. značka určuje dynastiю, 3. značka a 4. značka označuje jméno císaře, 5. a 6. značka je pak značkou doby. Značky jsou jak bylo popsáno provedeny modře pod glazurou. První dvě značky nejsou na některých předmětech provedeny. Od doby panování císaře Kang Čia (Kangxi) (1662-1722) se na značkách nesmí uvádět jméno císaře (3. a 4. značka). Tento zákaz byl za dalších císařů obcházen tak, že jména vladaře bylo provedeno v písmu učenců.

Značení čínského porcelánu:

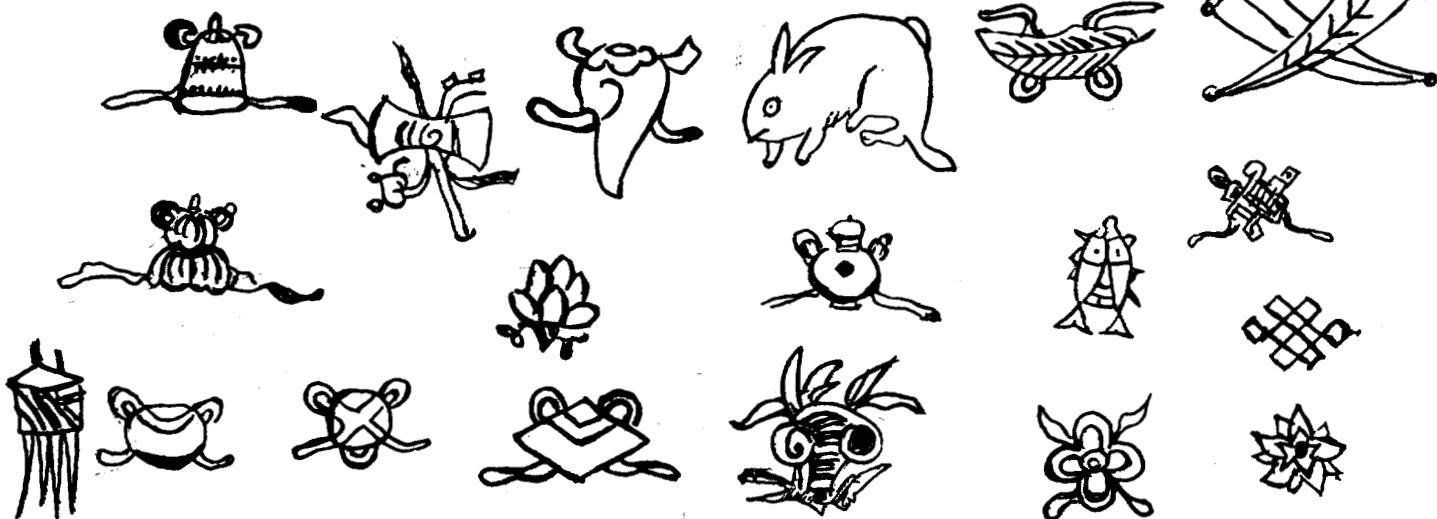
Od 17. století se jako značky objevují též obrázky, především **budhistické symboly** jako palmový list, lastury, květiny, ryby, uzly.....

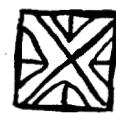
14
Porcelán

Čínské značky – budhistické a jiné symboly (palmový list, květ, ryby, džbán....):

Dále se vzácněji vyskytují taoistické symboly nebo malířské symboly (štětce, roličky papíru, nádobky na štětce). Dalším vzácněji používaným značením jsou značky označující přání, např. „Štěstí, bohatství, dlouhý život.“ Výrobky se značí obvykle podglazurní modří. Symboly jsou původně malovaný a od 19. století i tištěny pečetí. Určité informace o značení čínského porcelánu poskytuje „Rukověť sběratele“ od J.M. Augusty. Po roce 1891 se na výrobcích na export objevuje nápis Made in China, zvláště jsou-li určeny pro USA. Číňané vyrábějí i dnes klasické vzory. Nové čínské výrobky jsou velmi levné, zdobené tiskem, často ušpiněny a upraveny krakeláží, aby vypadaly starší. Komerční kusy např. vázy vysoké 80 cm až 100 cm dnes stojí od 500,- do 5.000,- Kč podle kvality. Váza vysoká nad 100 cm má cenu okolo 10.000,- Kč. Námětem výzdoby jsou obvykle stylizované kantonské medailony. Z klasických dekorů je jedním z nejpopulárnější tak zvaný rýžový porcelán vytvořený malbou podglazurní modří s průsvitnými místy ve tvaru rýže. V rýžovém porcelánu jsou vytvářeny rozsáhlé jídelní servisy obsahující kromě evropských jídelních kusů i misky na rýži a různé porcelánové naběračky a lžičky. Zásluhou Číny byl vytvořen stolní porcelán jak ho známe dnes, vždyť první čajové servisy i šálky pochází samozřejmě z Číny.

Přehled čínských dynastií a vlády jednotlivých císařů:

Yuan dynastie 1279-1368

Ming dynastie 1368-1643

Hongwu 1368-1398

年 洪
製 武

Yunglo 1403-1424

年 永
製 樂

年 永
製 樂

Xuande 1426-1435

Chenghua 1465-1487

Hongzhi 1488-1505

Zhengde 1506-1521

Jianjing 1522-1566

Longqing 1568-1572

Wanli 1573-1619

Tianqi 1621-1627

Chongzhen 1628-1643

Qing dynastie

Shunzi 1644-1661

Kangxi 1662-1722

大明成化年製

大明弘治年製

大明嘉慶年製

大明萬曆年製

大明天啟年製

崇禎年製

大明正德年製

大明隆慶年製

大明天啟年製

崇禎年製

Yongzheng	1723-1735	大清雍正年製	
Qianlong	1736-1795	大清乾隆年製	
Jiaqing	1796-1820	大清嘉慶年製	
Daoguang	1821-1850	大清道光年製	
Xianfeng	1851-1861	大清咸豐年製	
Tongzhi	1862-1874	大清同治年製	
Guangxu	1875-1908	大清光緒年製	
Xuantong	1909-1912	大清宣統年製	

Kromě značek se na porcelánu mohou objevovat čísla, pro úplnost uvedeme některé čínské číslovky:

1	一	6	大	11	土
2	二	7	七	20	二
3	三	8	八	74	三
4	四	9	九		七
5	五	10	十		十四

17
Porcelán

Tradiční tak zvaný „rýžový porcelán“ Čína 2.polovina 20.století:

Mísa s kantonským medailonem, 2.polovina 19.století:

Český porcelán z 30.let 20.století s motivy kantonského medailonu:

Porcelán

Čínská váza ve stylu zeleného období z počátku 20. století:

Čínská váza krakelované z konce 19. století:

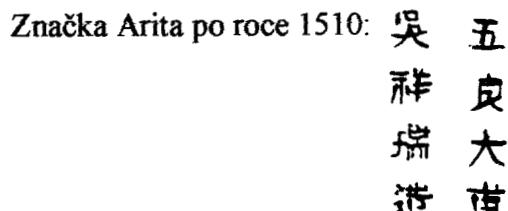
Moderní čínský květináč z 2. poloviny 20. století se stylizovaným kantonským medailonem:

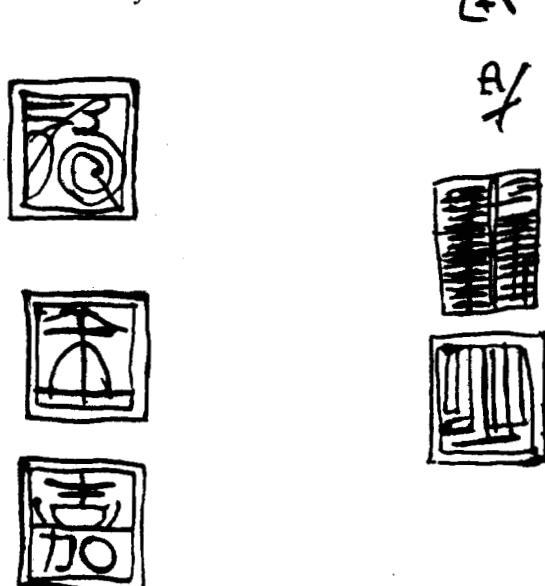
Porcelán

7.2 Japonsko

Japonsko začíná s výrobou porcelánu až v 16. století. Japonci získávají technologii výroby porcelánu z Číny přes Koreu. **Korejci** vytvářeli porcelán nízké kvality, často rozměrné předměty zdobené modrou malbou s náměty zvířat. Japonci podnikali do Koreji vojenské výpady a získali korejské zajatce. Čínský vliv na japonský porcelán je patrný i ve značení japonského porcelánu, které dlouho napodobuje čínské. Základní japonské písmo je totiž s čínským písmem téměř totožné. Na rozdíl od Číňanů mají Japonci od počátku kvalitnější malbu na glazuře. Porcelán vyrábí Japonci především pro vlastní potřebu, obchoduji pouze s Holanďany, Britové jsou odmítáni. V 17. století Japonsko vyrovňává technologický náskok Číny ve výrobě porcelánu a v mnoha směrech ho dokonce předstihuje. V 2. polovině 17. století se díky nepokojům v Číně stávají Japonci hlavními dovozci porcelánu do Evropy. Napodobují se čínské modrobílé vzory včetně stylu „kraak“, ale vytváří se i vlastní styly jako imari a kakiemon. Japonsko soustředí výrobu porcelánu ve městě **Arita** nedaleko přístavu Imari. Celková nedůvěra k cizincům vede v roce 1730 k zákazu obchodu se západem, který trvá až do roku 1850. Japonské zboží bylo přes všechna tato omezení v Evropě oblíbeno. V době obchodního embarga se japonské zboží dostávalo do Evropy pouze přes čínské obchodní stanice. Číňané rovněž napodobují v tomto období japonský styl imari a kakiemon.

Značky Arita 18. století:

Značky Arita 19. století:

Japonci používají různé dekory často odlišné od čínských. Japonský porcelán se začal průkazně vyrábět po roce 1620. Barevně malovaný porcelán ve stylu imari se poprvé objevil po roce 1670. Styl kakiemon se objevil rovněž kolem roku 1670 a styl nabešima po roce 1690. Styl „**kakiemon**“ je malovaný na glazuře, vznikl v 17. století, motivem jsou květiny na menších kusech porcelánu. Květiny mají červené květy a modré a zelené lístky. Někdy se objevují i čínské motivy draků a ptáků a později i postav. Malba je jemná, malují se obrysy. Používá se email na glazuře v barvě zelené, modré, červené, žluté, černé. Takto zdobeny jsou především menší kusy porcelánu. Porcelánová hmota je u japonského porcelánu bělejší a tenčí než u čínského. Úchyty na pokličkách mají často figurální podobu, u kakiemon především podobu psů. Tento typ porcelánu byl v Evropě sbírán a od 18. století se objevují napodobeniny. Styl „**imari**“ je dnes v Evropě neznámější. Tento typ porcelánu kombinuje podglazurní modř s červenou a zlatou malbou na glazuře. Motivem jsou japonské květiny a někdy i japonské krajiny. Na konci 18. století imari imituje například anglické Derby.

Porcelán

Anglická imitace japonského imari z 19.století (Davenport):

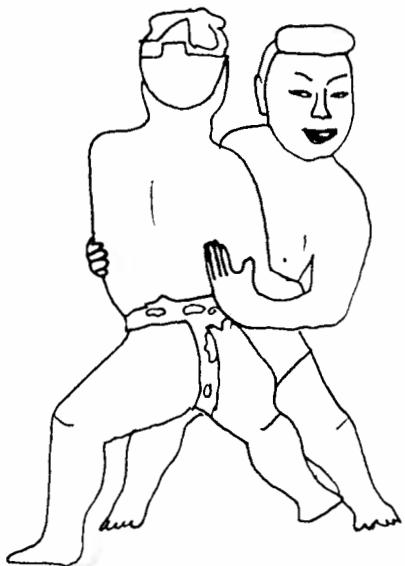

Francouzská imitace japonského imari (velká fajánsová váza) z konce 19.století:

Styl „nabeshima“ je porcelán vyráběný pro japonskou šlechtu, v Číně má podobný statut jako tak zvaný císařský porcelán. Porcelán nabeshima je obvykle malovaný modro bíle pod glazurou, vynikající kvality zvláště v 18.a 19.století. Originály se v Evropě příliš nevýkytuji a jsou velmi drahé a často se napodobují. V 19.století se objevují v Japonsku porcelánky napodobující styl nabeshima. Jedná se o jemnou malbu podglazurní modří. Mezi tyto porcelánky patří Makuzu Kozan a Hirado, které mimo jiné vyrábí japonské porcelánové figurky. Japonský **figurální porcelán** 18.a 19.století na rozdíl od porcelánu čínského nikdy nenapodobuje evropské dekory. Objevují se zvířata v zcela specifickém pojetí orientálních bronzů malované někdy pouze podglazurní modří. V Aritě se první figurky objevují již na konci 17.století. Jedná se o figurky často malované barevnými emaily. Jsou to jakési karikatury zvířat a lidských postav (zápasníci...). Tyto figurky jsou ceněny a oblíbeny mezi sběrateli, proto se dnes objevují též kopie. Figurky z Arity byly vzorem i pro první figurky míšeňské.

Figurka z Arity:

Značka Hirado 19.století:

Značka Nabeshima 19.století:

Dva psi ve stylu Hirado 20. až 30.léta 20.století:

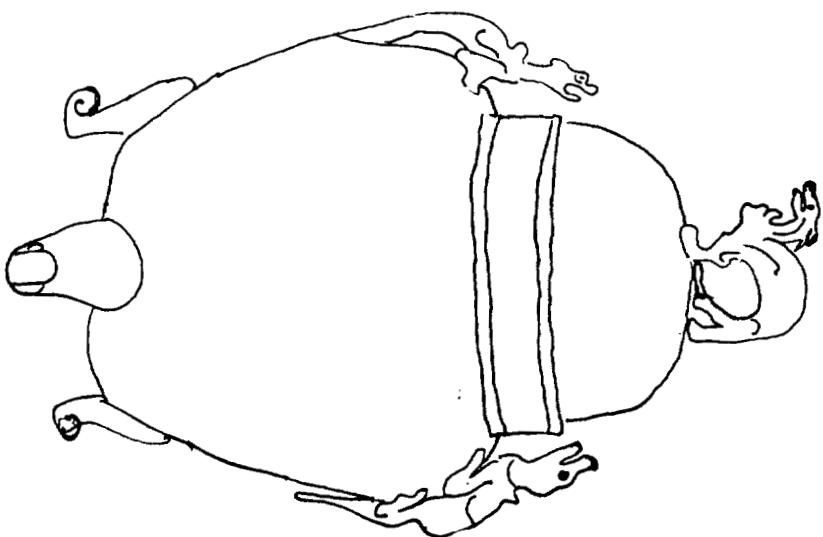

Kutani je styl vyráběný v 2. polovině 19. a ve 20. století. Kutani vytváří v Japonsku různé dílny včetně těch ve městě Arita. Nejčastěji se tento dekor uplatňuje na velkých často párových vázách. Převládá ohnivě červená nebo oranžová barva s černými detaily. Často se objevuje motiv přírody, ptáci, květiny. Kutani vázy odpovídaly duchu secese, a proto je

Porcelán

prodávala anglická firma Liberty. Velké vázy Kutani jsou dnes ceněny, na českém trhu se však podobně jako všechn starší japonský i čínský porcelán nevyskytují. Tato skutečnost je hlavním důvodem proč je čínský a japonský porcelán v Čechách na okraji sběratelského zájmu, to však neplatí pro pozdější japonskou výrobu.

Váza Kutani:

Značky Kutatni 19.století:

九
谷

九
谷
大
日
造
本

Styl Neritake je synonymum pro japonský porcelán dovážený ve velkém množství do Evropy a USA v první polovině 20.století. Takové servisy se vyskytovaly snad v každé slušnější rodině západní Evropy a USA. Lepší kusy mívaly ve dně průsvitky s hlavou gejši. Porcelán je velmi tenký (skořepinový) a ve své době mu nikdo nemohl konkurovat v ceně a současně v kvalitě. Porcelán je často zdoben pastózní emailovou barevnou malbou s motivem japonských čarodějů gejš a samurajů. Běžnější kusy jsou zdobeny nejrozmanitějšími motivy: jako hora Fuji, ptáci (jerábi), různými čínskými motivy, objevují se i motivy evropské(alpská krajina). Servisy Neritake jsou dostupné i v Čechách stojí obvykle od 3.000,- do 12.000,- Kč. Větší vázy stojí obvykle od 3.000,- do 20.000,- Kč podle velikosti a kvality. Neritake se obvykle značí červenými japonskými znaky, někdy se též objevuje nápis Nippon China nebo Made in Japan.

Servis Neritake:

Porcelán

Japonské vázy s čaroději a gejšami z 30.let 20.století:

Značka japonské vázy s čaroději z 30.let 20.století:

Někdy se i v Čechách objevují velké japonské vázy z nažloutlé kameniny malované barevnými emaily. V tomto případě hovoříme o stylu **Sacuma (satsuma)**. Vázy satsuma byly vytvářeny v období 1868-1912. Náměty emailových maleb jsou gejši, samurajové, svatí mužové podobné jako Neritake. Značeny jsou červeně nebo zlatě na glazuře. Objevují se i kusy z 20.a 30.let 20.století, které se vyznačují pastózními emaily a přezdobeným stylem. Střediskem výroby těchto váz bylo město Satsuma na západním ostrově Kjúšú. Ceněny jsou podobně jako velké předměty Neritake.

Váza ve stylu sacuma s gejšami z počátku 20.století:

Značka Satsuma konec 18.století:

Značky Satsuma 19.století:

V Japonsku se kolem roku 1900 rozvinula malba podglazurními barvami různých odstínů. Vytváří se malby květin a čínské krajiny v moderním duchu. Tento typ malby dává pocit trojrozměrného prostoru. Hlavním představitelem tohoto stylu je dílna **Makudzu Kozan**. Tento styl měl velký vliv na vytvoření kodaňského stylu, kterému je svou malbou „chladnými“ podglazurními barvami podobný.

7.3 Evropa

Evropu s porcelánem seznámil Marco Polo. Strávil 17 let na dvoře čínského císaře Kublaje Chána v letech 1275-1292. Porcelán, se kterým se setkal, pojmenoval „pourcelaine“. V Evropě se tehdy objevil i první čínský porcelán. Evropa se velmi dlouho snažila napodobit čínský porcelán, ale podařilo se to až za téměř 500 let poté. Od 14.století se v Evropě vyrábí keramika s bílo cínovou glazurou, která na první pohled porcelán vzdáleně připomíná. Technologie výroby bíle glazované keramiky se dostala přes arabské země nejprve do Španělska (**majolika**) a v 15.století i do Itálie (**fajáns**). Bílá cínová glazura vzniká přidáním popela cínu k olovnaté glazuře. Nejslavnějším výrobkem španělské maurské majoliky je tak zvaná Alhamberská váza vysoká 1,365m ve tvaru amfory s uchy. Tato váza je zdobena maurskými (arabskými) ornamenty a listry s kovovým leskem. Maurové (arabové) využívali ze Španělska soustředili výrobu majoliky na středomořské ostrovy mimo jiné i na Malorku (Majorku) a od tohoto ostrova dostala majolika název. Zatímco španělská majolika je nadále zdobena spíše ornamenty a kovovými listry pod arabským vlivem a vyobrazení postav je výjimečné, italská fajáns si vytvořila vlastní styl **“istoriato”**. Styl istoriato se vyznačuje teplými barvami (převládá žlutá), námětem jsou architektonická pozadí s klasickými postavami, zvláště historické (antické) a biblické výjevy. Cínová glazura se v Itálii objevuje v 1.čtvrtině 15.století, zavedl ji zde údajně Luca Della Robbia. V Urbino se používá bíle glazovaná červená hlína tak zvaná mezzomajolika. Italská fajáns zažívá vrchol v 16. století a její výzdoba je pod vlivem renesance. Hlavními středisky je Urbino a Faenza. Od města Faenza vzniká název fajáns. Fajáns se dostává do Francie, kde se soustředí především na napodobování italských vzorů a do Holandska. Ve **Francii** je několik středisek, která tvoří ve stylu italské fajáns „istoriato“ již od 16.století, jsou to zvláště: Lyon, Montpellier, Nevers,

Porcelán

Rouen. Na severu Francie (Rouen) se od konce 17.století vyrábí i modrobílá majolika ve stylu Delft. V Holandsku se rovněž zpočátku praktikuje italský styl, ale od počátku 17.století se po čínském vzoru začínají malovat modrobílé dekory. Zajímavou renesanční keramiku tvoří ve francouzském Rouenu Bernard Palissy (1519-1589). Na svých výrobcích využíval reliéfní výzdobu v podobě hmyzu, plazů, mlžů a ryb. Výrobky jsou zdobeny barevnými glazurami. Palissysko styl byl populární i v 19.století, kdy se hojně napodoboval. Dokonce i napodobeniny Palissysko z 19.století jsou vysoce ceněny a dosahují běžně desítky tisíc Kč. **Holand'ané** jsou v té době největšími dovozci čínského porcelánu a protože nejsou schopni uspokojovat velkou poptávku po porcelánu, budují dílny na výrobu fajánse s čínskými dekory. Dílny na výrobu fajánse se soustředí v oblasti Delftu. Neslavnější období **delftské fajánse** je mezi lety 1660-1730, pak postupně dílny na výrobu delftské fajánse mizí díky objevu porcelánu. Výrobky z delftské fajánse jsou v době největší slávy modro bílé a dekory imituji čínský porcelán. Často se jedná o velmi rozměrné předměty, velké vázy s víkem, tulipánové vázy s mnoha otvory a podobně. Kromě čínských vzorů delftská fajáns vytváří i vlastní dekory s motivy bitev, lodí nebo krajiny. Na konci nejslavnější éry se delftská fajáns opět vrací k polychromní (barevné) malbě, která je však dnes obvykle méně ceněna. Delftská fajáns se rozšířila do Anglie, kde se podobné kusy vyrábí v 17.a 18.století. V Čechách byla delftská fajáns velmi oblíbená mezi českou šlechtou a na zámcích se nachází hezké sbírky. Tradice výroby holandské fajánse se dostala do Německa i do Čech. Do Čech to bylo především díky přistěhovalcům z jižního Německa a Švýcarska tak zvaným novokřtěncům. Novokřtěnci z Německa a Švýcarska prchali kvůli náboženskému útlaku na konci 16.století do svobodnějších Čech a na Moravu. Na počátku třicetileté války byly nuceni „habáni“ jak se jim říkalo, znova uprchnout tentokrát na Slovensko, i tom rozšířili tradici výroby fajánse. Výrobky, které u nás vytvořili nazýváme **habánská fajáns**. Tradice habánské fajánse je stále živá na Moravě a na Slovensku. S rozšířením porcelánu tradice výroby fajánse a majoliky postupně upadala, k novému vzestupu však došlo v 19.století a tradice výroby stále trvá. Hlavní střediska výroby majoliky je ve Španělsku: Valencie a Malaga, v Itálii Faenza a Urbino. Delftská fajáns se rovněž vyrábí dodnes. První porcelán byl vyroben na konci 16. století v Itálii. Nejednalo se však o skutečný porcelán, ale jeho napodobeninu. Technologie výroby prvního evropského **měkkého porcelánu** byla jiná než u porcelánu čínského, jen vzhled byl podobný. První komerčně úspěšné porcelánky na výrobu měkkého porcelánu vznikají ve Francii na konci 17.století. Skutečný **tvrdý porcelán** byl vyroben až počátkem 18. století v Německu konkrétně v saské Mišni.

Italská „hadí váza“ ve stylu istoriato z konce 19.století:

Porcelán

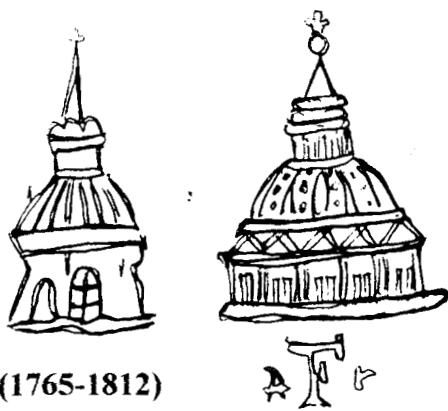
7.3.1 Itálie

Když opomeneme nejstarší evropskou porcelánku Medici a porcelánku Benátskou, byla to Neapol a její okolí, která byla hlavním střediskem výroby nejstaršího italského porcelánu. Z neapolských porcelánek byla nejproslulejší z městečka Capodimonte u Neapole. To, co však italský porcelán proslavilo mezi širší veřejností, je styl **Capodimonte**. Tento styl se vyznačuje plastickým dekorem s antickými výjevy v barvách ne podobných malbě italské fajánse. Styl Capodimonte vznikl kupodivu v porcelánce Ginori, která se nachází v městeku Doccia u Florencie. Ginori značí tento typ porcelánu písmenem „N“ s korunkou jako neapolská porcelánka, kterou Ginori v 19. století koupil, ale nikdy zde nevyráběl. Německé porcelánky od 2. poloviny 19. století styl Ginori hojně napodobují a to včetně značky písmena N s korunkou. Německé napodobeniny mívaly někdy chladnější barvy než italské, zejména ty vyrobené v Durynsku.

Medici (Florence) (1574-1587)

Itálie byla v 16. století evropským lídrem ve výrobě majoliky (fajánse). První porcelán s obsahem kaolinu byl vyvinut rovněž na konci 16. století pod patronací **Francesca I. Medici**. Výroba byla příliš drahá a komplikovaná, proto neměla komerční úspěch. Předměty mají ciničitou glazuru a jsou zdobeny modrou malbou v čínském stylu. Základní hmota již obsahovala určité množství kaolinu a bílou hlínou. Na běžném trhu se dnes tyto předměty nevyskytují, je známo pouze 60 kusů tohoto porcelánu. V posledních letech byly v zahraničních aukcích prodány jen 2 kusy tohoto porcelánu za částky přesahující 50 milionů korun. Tyto unikáty nejsou pro soukromé sběratele a byly zakoupeny muzeem.

Značka provedena v podglazurní modři z let 1574 až 1587:

Benátky: Venezia (1720-1735), G.Cozzi (1765-1812)

Za pomoci mišeňského přeběhlíka Hungera vytváří Francesco Vezzi první výrobu porcelánu v Itálii. Benátsky porcelán byl vyráběn v letech 1720-1735 a jeho kvalita nebyla vysoká. Dalšímu pokračování porcelánu zabránil zákaz dovozu kaolinu z Německa. Porcelánka je díky svému stáří dnes ceněna, ale na trhu se nevyskytuje. Značka modrá podglazurní obsahuje ve značce název benátek Venezia.

Značky Benátky Vezzi (1721-1740):

Venezia.

VENA

Ven

Porcelán

Porcelánka založená roku 1765 G. Cozzim byla mnohem finančně úspěšnější. Porcelánka vyrábí měkký porcelán. Používá značku kotvy jako anglické Chelsea. Tato značka pak často používána i v jiných porcelánkách především ve Francii a v Anglii.

Značka benátské porcelánky G. Cozzi (1765-1812):

Capodimonte (1743-1759)

Jedná se asi o nejproslulejší italskou porcelánku, která dala název pozdějšímu stylu italského porcelánu. Továrnu založil v Capodimonte u Neapole král neapolský a později i španělský: Karel III. Bourbonský. Továrna byla přesunuta do Španělska a zanikla v době napoleonských válek na začátku 19. století. Jedná se o porcelán mimořádné kvality. Porcelánka vytváří skvělé figury modelované Giuseppem Gricci z nichž některé jsou považované za lepší než od nejslavnějšího modeléra porcelánu všech dob Kändlera. Vyskytuje se též kvalitní malba na porcelánu s galátními motivy, kterým ve své době mohla konkurovat jen Videň. Značkou Capodimonte byla lilia z bourbonského znaku, písmeno N s korunkou se v Capodimonte nikdy nepoužívalo. Název Capodimonte a N s korunkou se však nesprávně mezi sběrateli vžilo jako synonymum pro starý italský porcelán.

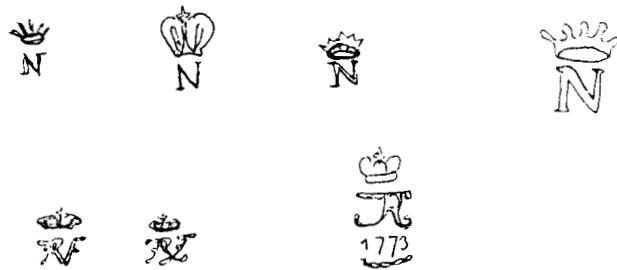
Značky Capodimonte (1743-1759):

Neapol (1771-1806)

Porcelánku založil neapolský král Ferdinand IV. V porcelánce pracují lidé z továrny v Capodimonte. Tvoří se v klasickém duchu, výroba je ovlivněna vykopávkami z Pompejí, objevují se antické dekory. Časté jsou rovněž porcelánové býsty. Neapol ovlivnila svým dekorem další italské porcelánky. Porcelánka značí buď písmeny RF (Rex Ferdinand) nebo N s korunkou podglazurní modří. **Značka N s korunkou** je hojně napodobována jak v Itálii (Ginori) tak v Německu (Volkstedt-Rudolstadt) a Francii (Paříž). V Neapoli se kromě značení podglazurní modří používalo i značení červenou a zlatou značkou na glazuře. Pravý neapolský porcelán je dnes vzácný.

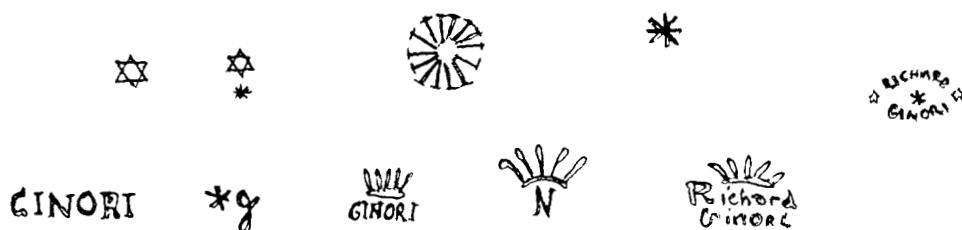
Značky Neapol (1771-1806):

Doccia - Ginori (1735-dodnes)

Porcelánu založil markýz **Ginori v Doccia u Florencie**. Jedná se o komerčně nejúspěšnější italskou porcelánku. Vyvinula vlastní styl který od 19. století napodobují i další italské a zejména německé a francouzské porcelánky. Tento styl je dnes sběrateli nesprávně nazýván **Capodimonte**. Porcelánka měla velmi skromné začátky, vyrábí nekvalitní produkci. Později byl vyvinut vlastní styl s plastickým reliéfem domalovaný jasnými barvami. Náměty tohoto plastického dekoru jsou především výjevy z antiky. Největší sláva porcelánky nastala v 2. polovině 19. století. Ginori na začátku 19. století koupil zbytky zkrachovalé porcelánky v Neapoli a stal se tak **dědicem její značky N s korunkou**. Ve stylu Ginori pracují italské porcelánky **dodnes** a značí své výrobky dokonce přímo Capodimonte. Ginori kromě porcelánu vyráběl i kvalitní fajáns v italském duchu. Ginori je jednou nejvýznamnějších firem na výrobu porcelánu a kameniny v Itálii. To co pro Němce Mišeň dnes znamená pro Italy Ginori.

Značky Ginori (1837-dodnes):

Nove (1752-1832)

Další známá italská porcelánka původně vyráběla fajáns. Manufaktura spojena s rodinou Antonibony a později po roce 1802 s rodinou Baroni. Jména vlastníků se někdy mohou objevit ve značení. Obvykle se značí pouze značkou Nove a hvězdičkou.

Značka Nove (1752-1832):

Vinovo (1776-1820)

Další italská manufaktura působící na hradě Vinovo u Turína, vyráběla zejména stolní porcelán, ale objevují se i sošky. Značky jsou provedeny v podglazurní modři a obsahují písmeno V.

Značka Vinovo (1776-1820):

Porcelán

Lenci (1928-pol.20.stol.)

italská manufaktura v Itálii nedaleko Turina, která působila mezi světovými válkami. Byla založena v roce 1928 a vyráběla **keramické sošky ve stylu art deco**. Populární byly postavy nahých žen. Tyto figurky jsou dnes extrémně ceněny a dobré kusy mají cenu přes 100.000,- Kč. Figurky jsou značeny především názvem výrobce: „Lenci. Made in Italy“, „Lenci.Torino“, „Lenci. Torino Italy“

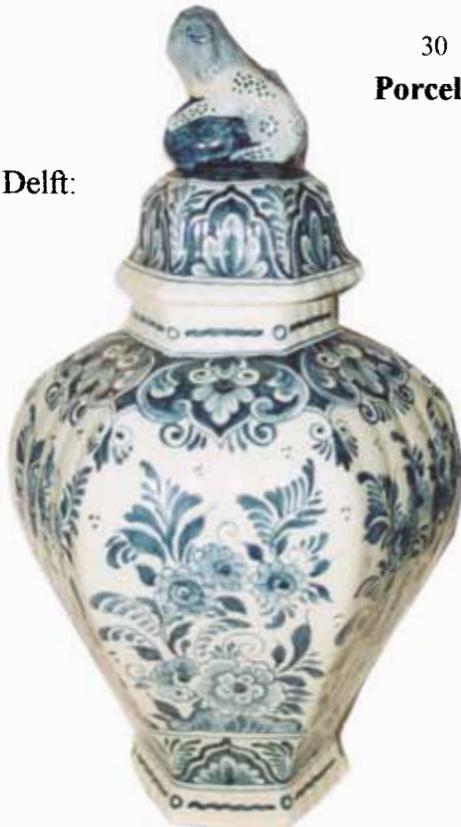
7.3.2 Holandsko

Holandsko se stalo prvním významným evropským vývozcem porcelánu. **Porcelán** se však v Holandsku nevyráběl byl **dovážen z Číny a Japonska**. Holanďané se však na tvorbě aktivně podíleli, dodávali předlohy pro např. erbovní talíře, které se v Číně malovaly. Holanďané jsou hlavními dovozci porcelánu do Evropy asi od roku 1624. Holanďané však poptávku po čínském a japonském porcelánu nebyli schopni uspokojit. Proto přišli s jeho **imitací**. Bíle glazovaná **fajáns** se do Holandska dostala z Itálie. Barevná malba zpočátku připomínala italské vzory, ale kolem poloviny 17. století začínají Holanďané s výrobou fajánse zdobené kobaltově modrou malbou s **čínskými dekory**. Tento krok se ukázal jako velice komerčně úspěšný. Většina manufaktur na výrobu tohoto druhu fajánse se soustředila v okolí města Delft, proto dnes hovoříme o **delftské fajánsi**. Většina těchto manufaktur nepřežila boom evropského porcelánu v 19. století, většina jich zanikla v polovině 19. století, ale tradice přežila dodnes. Jedinou manufakturou na výrobu delftské fajánse pracující v Delftu dodnes je **De Porceleyne Fles** (U porcelánové lahve) založená v roce 1653. Tato manufaktura byla zachráněna díky podpoře hraběte Thoofta. Značkou manufaktury je stylizovaná láhev. Od roku 1800 se objevuje u značky i název místa původu Delft. V minulosti hlavním sortimentem delftských manufaktur byly rozměrné předměty jako vázy. Proslulé jsou **tulipánové vázy** s mnoha malými otvory na vložení jednotlivých květin nebo **pětice váz patřících k sobě** s podobným dekorem. Delftské výrobky byly levnější než porcelán a byly vyhledávány spíše těmi, kdo si nemohli dovolit čínský porcelán. Mezi významné zákazníky patřila i česká šlechta, proto na českých zámcích dodnes najdeme hezké sbírky delftské fajánse. Dnešním sortimentem továrny De Porceleyne Fles je kromě napodobenin starých kusů, zejména váz i výroba suvenýrů jako sošek krávy a podobně. Výrobky této továrny však nejsou levné a soška krávy o velikosti 10 cm z 1. poloviny 20. století stojí kolem 3.000,- Kč. Váza z téže doby o výšce 30 cm stojí kolem 5.000,- Kč. Cena váz z 18. a 19. století se pohybuje od 20.000,- Kč výše podle velikosti a kvality. Na konci 19. století se v Holandsku objevuje nostalgie po delftské fajáns a vznikají tak nové továrny například v Goudě a Utrechtu.

Soška krávy Delft 20. století:

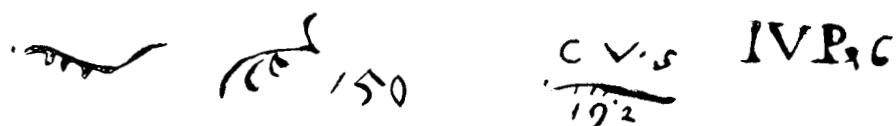
Váza ve stylu Delft:

Značky De Porceleyne Fles (U porcelánové láhve) (1653-dodnes):

Značky De Porceleyne Claeuw (U porcelánového drápu) (1662-1850):

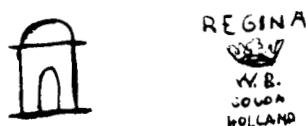
Značky manufaktury na delftskou fajáns De Drie Klokken (U tří zvonů) (1671-1850):

Značky De Roos (U růže) (1662-1854):

Značky Gouda (1898-dodnes):

Porcelán

Značka Utrecht (1845-dodnes):

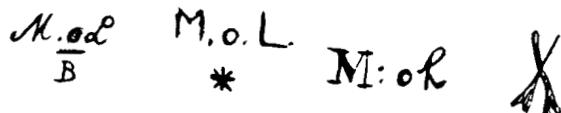

Porcelán měl v Holandsku vzhledem ke konkurenci delftské fajánse těžkou pozici a první holandské porcelánky nebyly příliš úspěšné. První vznikla ve **Weesp**u v roce 1764. Pracovala do roku 1771, kdy ji převzal Johannes de Mol a přestěhoval se do **Oude Loosdrechtu** (1731-1784). Vyrábí se zde stolní porcelán vynikající kvalitou jak po vzoru Míšně tak Sévres. V roce 1784 se porcelánka stěhuje do **Oude Amstelu** a v roce 1820 zaniká.

Značky Weesp (1764-1771) :

Značky Oude Loosdrecht (1731-1784):

Značky Oude Amstel (1784-1820):

Haag (1776-1790)

Porcelánka se rovněž zaměřuje na výrobu stolního porcelánu vyšší kvality. Porcelán se maluje kvalitní malbou květin a galantrních motivů. Objevuje se i malba monochromatickou (jednobarevnou) malbou. Kromě vlastního porcelánu porcelánka též maluje dovezený, zvláště německý porcelán. Výrobky porcelánky se značí obvykle modře pod glazurou. Výrobky v místní malírně pouze malované se značí na glazuře. Značkou porcelánky je čáp, tato značka je tak populární, že ji zvláště později napodobují i jiné porcelánky.

Značky Haag (1776-1790):

Porcelán

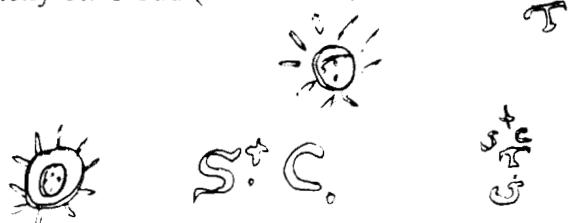
7.3.3 Francie

Francouzi vynalezli vlastní porcelán tak zvaný „**pate tendr**“ (**měkký porcelán**) bez kaolinu už na konci 17. století. Chemicky se od tvrdého porcelánu hodně lišil, ale výsledek byl podobný. Z tohoto měkkého porcelánu vyráběly první francouzské porcelánky jako **Chantilly**, **Mennecy**, **St. Cloud**, **Vincennes** (později **Sévres**). Státní porcelánka ve Vincennes založená Ludvíkem XV. byla od svého vzniku protěžována na úkor ostatních porcelánek. Porcelánka byla v roce 1756 přestěhována do Sévres a Ludvík XV. zakázal ostatním porcelánkám používat některé barevné emaily a zlacení. Z těchto důvodů se u starých francouzských porcelánek kromě Sévres často setkáváme s monochromatickou malbou. V roce 1766 král sice tato omezení pro ostatní zrušil, ale Sévres se již stala nejvýznamnější francouzskou porcelánkou. Ostatní porcelánky se musely spokojit s klientelou z nižších vrstev. Od roku 1769 Sévres používá vedle měkkého porcelánu, který se hodí spíše k modelování figur, **též porcelán pravý tvrdý („paté dure“)**. Oba druhy porcelánu Sévres dlouho používá souběžně, až na začátku 19. století od měkkého porcelánu postupně upouští. V souvislosti s porcelánkou v Sévres hovoříme o slavném **sévreském stylu**. Hlavním výrobcem tvrdého porcelánu se v 19. století stalo **Limoges**. Důvodem bylo to, že v okolí Limoges byla velká naleziště kaolinu. Limoges má ve Francii podobné postavení jako Stoke-on-Trent v Anglii, jedná se o hlavní středisko výroby polotovarů a levnějšího porcelánu. Výrobky z Limoges byly ve velkém exportovány zvláště do USA. Nemalované kusy z Limoges se dovážely k dekorování (malování) do početných dílen v Paříži. Později se Limoges uplatňuje v hromadné výrobě nádobí zdobeného litho tiskem. Zajímavým jevem je pařížská porcelánka **Samson**, jenž se zabývala výrobou kopíí ranného evropského porcelánu a to často včetně značek. Francouzský porcelán až na Sévres není sbírány ani ceněný tolik kolik by si zasloužil. Důvodem je zejména to, že mnoho porcelánu je neznačeno nebo značeno falešnými značkami Sévres a Míšně. Na českém trhu se francouzský porcelán příliš nevyskytuje a ani ve Francii není porcelán hlavní starožitnickou komoditou.

St. Cloud (1695-1766)

Jedná se o první komerčně úspěšnou evropskou porcelánku. K výrobě používala měkký porcelán, pravděpodobně odtud se technologie výroby měkkého porcelánu po Francii rozšířila. Továrna zvládla výrobu jen menších předmětů. Malba se prováděla podglazurní modří ovšem v evropském duchu. Používá se značky iniciály ST.C. nebo obrázek slunce.

Značky St. Cloud (1696-1766):

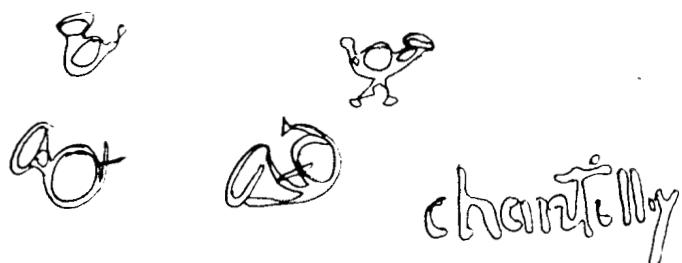
Chantilly (1725-1800)

Továrna založená princem de Condé vyrábí zpočátku drobné předměty ve stylu japonského kakiemono, emaily na glazuře. Porcelánka vyrábí měkký porcelán zpočátku s ciničitou

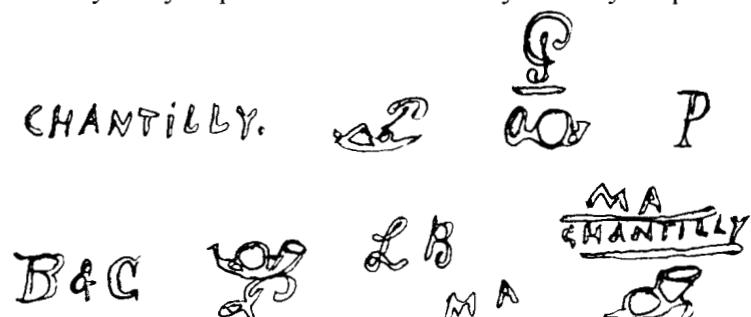
Porcelán

glazurou. Později porcelánka vytváří porcelán zdobený podglazurní modří. Porcelánku neblaze ovlivnil monopol Sénvres na barevnou malbu na glazuře. Asijská tématika je přepracována v evropském duchu. Vyskytuje se i drobná plastika s exotickými náměty. Výrobky jsou značeny loveckým rohem (trubkou) často červeně, po roce 1760 spíše modře. Kromě malované značky se na výrobcích této porcelánky objevují čísla malířů a další technologická čísla. V Chantilly po zániku porcelánky působí dílny na dekorování porcelánu. Tyto dílny **padělají značku** porcelánky Chantilly po celé 19., ale i ve 20. století. Značku tohoto rohu pak používají i jiné, zvláště francouzské porcelánky, včetně Samsonu. Značka Chantilly se objevuje i na anglickém porcelánu.

Značky z let 1725-1800 malována obvykle v červené barvě na glazuře:

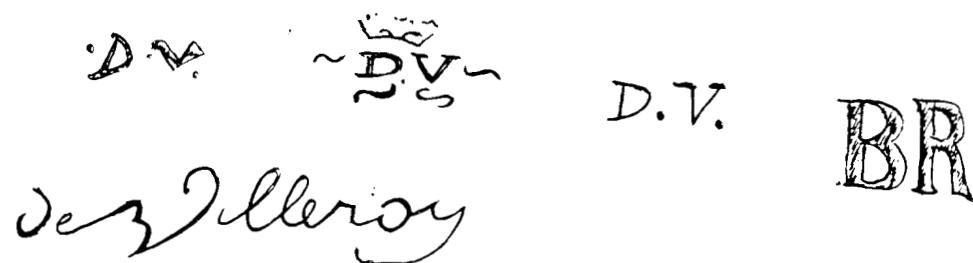
Značky malých porcelánek v Chantilly vzniklých po roce 1803 do konce 19. století:

Mennecy (1748-1773)

Porcelánu založil vévoda Villeroy již kolem roku 1730 v Paříži, v roce 1748 však byla přestěhována do Mennecy. Soustředil se na výrobu miniaturních váziček, krabiček, figurek. Díky královskému omezení byla porcelánka nucena při malbě porcelánu používat zvláštní barevnost. Časté je modrobílé zbarvení a orientální dekor po evropském způsobu, výrobky se často podobají Chantilly. V roce 1773 byla porcelánka přestěhována do Bourg-la-Reine kde působí do roku 1806. Značkou jsou nejčastěji iniciály D.V. (Duc Villeroy)

Značky Mennecy (1738-1806):

Vincennes - Sévres (1738-dodnes)

Míšeň a Sévres jsou bez pochyby dvě nejslavnější evropské porcelánky. Tyto porcelánky mají velmi odlišný styl. Sévres na rozdíl od Míšně vyrábí velmi málo figurálního porcelánu. Sévreský styl je zpočátku na dnešní poměry poněkud zzenštily. Vyskytuje se především jídelní a desertní servisy, které se později svým tvarem a dekorem stávají vzorem pro ostatní porcelánky. Na konci 18. století se objevují velké párové vázy, tyto kusy jsou extrémně drahé a napodobují se v 19. století i jinými porcelánkami. Malba se často nahrazuje domalovaným tiskem. Takové nové zámecké vázy mají nižší ceny, kolem 120.000,- Kč. Originály jsou několika násobně dražší. Sévres často používal kovové montáže ze zlaceného bronzu, které spojovaly jednotlivé kusy porcelánu. Porcelánka byla založena ve Vincennes roku 1738 s pomocí lidí z první francouzské porcelánky Chantilly. V roce 1752 do porcelánky ve Vincennes vstoupil majetkově král **Ludvík XV.** a od té doby porcelánka používala značku dvou zkřížených L. Porcelánka používá jako **značku** králův monogram, dvě překřížená L, značka se maluje modře na glazuře. Uprostřed L se objevuje písmeno označující rok: A pro rok 1853, končí se Z v roce 1777. W se nepoužívá, protože se ve francouzštině nevyskytuje. V letech 1778 až 1793 se používá datových značek AA až PP. Značka překřížených L se často padělá nejen ve Francii, ale i v Anglii a Německu. Samotné Sévres používá po větší době existence značky jiné než zkřížené dvojité L. Porcelánka zpočátku používá jen **měkký porcelán**. Tento měkký porcelán se vyznačuje tlustou glazurou. V roce 1756 se porcelánka stěhuje do Sévres. Od roku 1759 je král jediným vlastníkem porcelánky. Do převzetí králem byla porcelánka úspěšná jen umělecky, po komerční stránce strádala, až král jí zajistil výsostné postavení. Díky státním omezením barevné malby pro ostatní francouzské porcelánky se Sévres může věnovat kvalitě a být komerčně úspěšný. Největší vzestup porcelánky začíná až v době rokoka po přestěhování do Sévres. Porcelánka si postupně vytváří svérázný **sévreský styl**. Specialitou porcelánky jsou velké malované plochy jednou barvou. Jedná se o plochy tmavě modré, tyrkysové, jablečně zelené. Nejpopulárnější je však růžová zvaná „Rose Pompadour“. Podle typu barev na okrajích se nechá porcelán datovat. Jablečná zelená se používá od roku 1756, růžová Pompadour od roku 1757, královská modř od roku 1758. Uprostřed těchto širokých barevných okrajů se nachází malované výjevy. Náměty maleb jsou galantní scény, pastýřské scény, dětské hry, vše ve stylu tehdy oblibených malířů Bouchera a Watteau. Dalšími náměty jsou mariny a námořní bitvy, populární jsou i lovecké výjevy. Sévres má v té době kvalitnější emailové barvy a malby než Míšeň. Kromě stolního porcelánu Sévres v té době vytváří také porcelánové figurky a květiny. Náměty figurek jsou alegorie, galantní scény, portréty slavných. Již v roce 1751 začíná experimentovat s neglazovaným porcelánem, biskvitem. **Markýza Pompadour** ovlivnila chod porcelánky svými požadavky. Takto vypadal sévreský styl v duchu Ludvíka XV. a Ludvíka XVI. Po roce 1759 začíná zlatý věk Sévres. Po roce 1766 začíná porcelánka v Sévres vyrábět také **tvrdý porcelán**. Měkký a tvrdý porcelán se v té době vyrábí současně. Měkký porcelán je vhodnější k modelování figurek, tvrdý porcelán je odolnější a hodí se k výrobě stolního nádobí. **Biskvit** (neglazovaný porcelán) začalo poprvé používat pravděpodobně Sévres. Biskvit je zpočátku neznačený, po roce 1860 se objevuje tlačená značka Sévres. Od roku 1804 se vyrábí až na výjimky jen tvrdý porcelán. V roce 1793 převzal po francouzské revoluci porcelánku stát. Porcelánka v té době ztratila hlavní odběratele a zachraňuje se prodejem bílého porcelánu, který se dekoruje jinde. Koncem 18. století se vyrábí biskvitové figurky s antickými náměty, objevují se první velké **empirové vázy** s bronzovou montáží. V roce 1800 se stal novým ředitelem továrny **A. Bronginiart** za jehož ředitelování nastal nový vzestup porcelánky. V roce 1805 dostává porcelánka titul císařská a plní zakázky pro Napoleona. Napoleon v Sévres objednává dary pro státníky. Nový styl Sévres je v empirovém duchu a objevují se klasické náměty. Ustává

Porcelán

také výroba měkkého porcelánu. Napoleon mimo jiné iniciouje výrobu známého egyptského servisu. Továrna úspěšně funguje i v 19. století, kdy čerpá ze staré tradice. Stále jsou také populární velké vázy ve zlacených bronzových montážích. Vytváří se také velké dekorativní kusy z porcelánu jako například malé stolky a podobně. Dnes je sortiment továrny široký od nápojových servisů po stolní ozdoby a figurky. Porcelánka vždy vyráběla pro bohatou klientelu a své tradici je stále věrná. Současná produkce upřednostňuje ruční výrobu a výrobky jsou drahé. Starý Sénvres dnes není zcela doceněn. Drobné kousky z 18. století stále pořídíte v ceně mezi 10.000,- a 15.000,- Kč. Velké sénvreské vázy ovšem stojí stovky tisíc Kč. Sénvres se vyznačuje tím, že staré kusy mohou být nově domalovány. To však snižuje jejich autentičnost a hodnotu. Sénvres vyvinul dokonalý **systém značení**, díky jemuž se nechá dobré datovat. V době Ludvíka XV. a XVI. se užívá zkřížených písmen L. Aby se nechalo určit datum výroby zavádí se písmenový kód:

Dat. kód	Datum
A	1753
B	1754
C	1755
E	1756
F	1757
...	
Z	1777

Potom se přechází na zdvojená písmena, která se používají až do roku 1793:

AA	1778
BB	1779
CC	1780
...	
PP	1793

V letech 1793-1803 se značí Sénvres symboly francouzské republiky R.F. (Republic France). Za vlády Napoleona I. se objevuje označení císařství M. Impéria a značku orla. Tyto imperiální značky jsou již někdy tištěné. Za vlády Ludvíka VIII. (1814-24) se znova zavádí zdvojené L, ale jako datový kód se používá dvojčíslí **podobně** jako u Vídně a tento systém se užívá i v dalších letech. Nová královská značka je již tištěná.

21	1821
22	1822
23	1823
24	1824

Karel (Charles) X. (1824-1830) přináší do Sénvres značku překřížených písmen C. Datový kód pomocí dvou čísel zůstává zachován. Ludvík Filip (Philip) přináší zkřížená písmena LP a datový kód pomocí dvou čísel se dále udržuje. V letech 1848 až 1851 se používá opět písmen R.F. (II. republika) tentokrát chromově zelenou pod glazurou. Napoleon III. Používá od roku 1852 opět značku orla. Objevuje se opět měkký porcelán a označuje se písmenem T (tender).

Porcelán

Od roku 1854 do roku 1870 se používá napoleonské písmeno N s korunou. Po roce 1871 porcelánka používá hlavně písmene S (Sévres) až do roku 1899 s dvoučíselným datovým kódem. Značka je obvykle zelená podglazurní. Poslední je S 99. Od roku 1871 se objevují opět písmena R.F. (III. republika). Od roku 1900 se používá písmeno S a plné datum. Kromě značky Sévres se na výrobcích objevují i značky malířů a modelérů, i tyto, zejména staré značky, se padělají. Po roce 1830 se na výrobcích Sévres objevuje i několik značek. Jedna značka značí datum výroby druhá značí datum dekorace. Značky Sévres s označením zámku např. „Chateau de Fontainebleau“ neoznačuje zámecký původ, ale jen typ dekoru. Druhá jakost se značí podobně jako u Mišně vybroušenou čárkou přes značku.

Značka Sévres (zdvojené písmeno L) je napodobována zvláště:

Limoges (Francie)
 Pařížskými porcelánkami a malírnami
 Samson (Paříž)
 Derby (Anglie)
 Worchester (Anglie)
 Limbach (Durynsko)
 Coalport (Anglie)
 Porcelánka ve anglickém Stoke on Trend (Milton)
 Derby (Anglie)
 Potchappel (Drážďany)

Značky Sévres (1738-1753):

Značky Sévres (1753-1792):

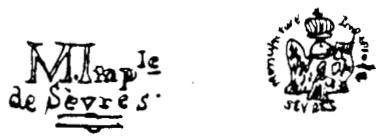
Značky Sévres (I. republika) (1793-1803):

Značky Sévres konsulát (1803-1804):

Značky Sévres Napoleon I. (1804-1814):

Značky Sévres Ludvík XVIII. (1814-1824):

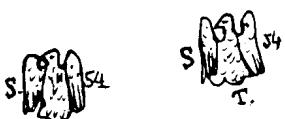

Porcelán

Značky Sévres Karel X. (1824-1830):

Značky Sévres (1845-1848):

Značky Sévres po roce 1871:

Značky Sévres tlačené na biskvitu 2. polovina 19. století:

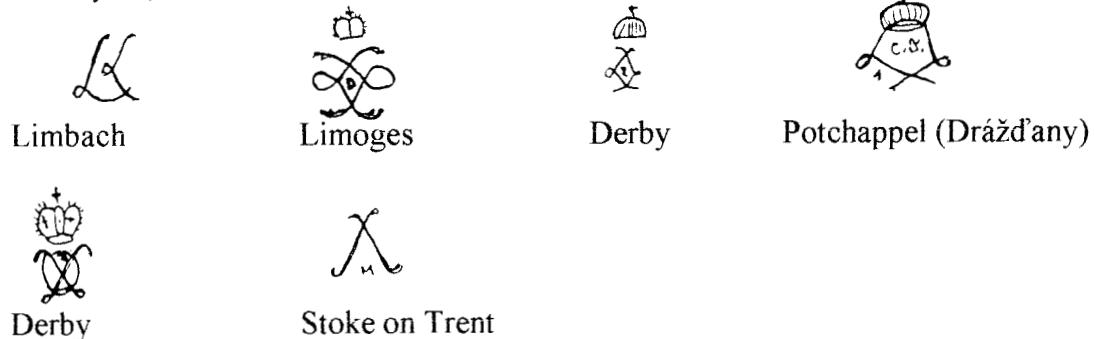
SEVRES

1906

Váza ve stylu Sévres (Paříž) přelom 19. a 20. století

Značky napodobovatelů Sévres:

Paříž

V Paříži působí od konce 18. století mnoho různých porcelánek a malířských dílen. Malířské dílny jsou dnes již většinou neznámé a souhrnně je označujeme jako pařížský porcelán, skutečné porcelánové manufaktury jsou však známy dodnes. Informace o pařížských porcelánkách lze vyčíst z knihy **Michela Bloita „Trois Siècles de Porcelaine de Paris“**
Nejznámějšími pařížskými porcelánkami jsou:

- Jean Gille
- Feuillet
- La Courtille
- Monsieur (Clignacourt)
- Nast
- J.Petit
- Pocelaine de Paris
- Potter
- Darte Frères
- Dagoty a Honoré
- Angouleme (včetně Dihl a Guérhard)
- Samson**

Pařížský porcelán – malířské dílny (1780-1840)

Název „Pařížský porcelán“ nebo též „Stará Paříž“ označuje souhrnně dekoratérské (malířské) dílny tvořící v Paříži v tomto období. Většina těchto dílen svoje **výrobky neznačila**. Porcelán k dekorování přicházel do Paříže především z Limoges. V Paříži se porcelán jen dekoroval jako o několik desetiletí později ve Vídni. Dekoruje se především stolní porcelán. Nejslavnější období dílen nastává po roce 1800, kdy se dekorace malují v duchu empиру a antiky. U pařížského porcelánu je typické odřené zlacení, protože glazury z Limoges byly velmi tvrdé a zlacení na nich nedrželo.

Porcelán

Jacob Petit (1830-1862)

Jedná se o nejznámější **pařížskou porcelánku** před polovinou 19. století. Od roku 1795 porcelánka J.Petit působí ve Fontainebleau u Paříže a od roku 1830 přímo v Paříži. Továrna pracuje v druhorokokovém stylu, vytváří velké kusy porcelánu: vázy, svícny, hodinová pouzdra. Výrobky jsou zdobeny květinovou výzdobou a zlacením. Porcelánka **značí** iniciály J.P. podgalzurní modří, ale objevují se i **neprávě značky Míšně**. Továrna měla ve své době velkou produkci. Kvalita a dekory jsou horší než u kvalitních německých porcelánek té doby, a proto není příliš sběratelsky oblíbena.

Značky porcelánky J.Petit (1795-1862):

Porcelaine de Paris (1822-dodnes)

Továrna, jako jedna z mála v té době založených porcelánek, pracuje dodnes. V duchu pařížské produkce se zaměřuje na napodobování slavnějších značek. **Napodobuje** se Sévres, Míšeň, italský styl – Capodimonte, Videň, Derby, falešný čínský porcelán. Výrobky se často imituji **včetně značek**. V polovině 19. století továrna **značí značkou Míšně** s tečkou nebo hvězdičkou mezi meči jako v Míšni v Marcoliniho období. Mnoho výrobků připisovaných Samsonovi je ve skutečnosti dílem porcelánky Porcelaine de Paris. Kromě padělaných značek se na výrobcích objevují i iniciály E.C. a po získání továrny rodinou Blochů iniciály A.B. a B.B. Nejdůležitější značkou jsou však dva zkřížené šípy, které tato porcelánka převzalo od starých pařížských porcelánek. Porcelánka používá tvrdý porcelán. Kopie se vytváří zejména na konci 19. a počátku 20. století. V současné době se porcelánka zaměřuje na moderní porcelán. Porcelánka funguje dodnes a tvrdí, že má k dispozici více než 25.000 modelů. Figurky této porcelánky jsou často i bílé.

Značky pařížské porcelánky Rue de la Roquette (1774-pol.19.stol.), která používala motiv dvou zkřížených šípů před porcelánkou Polrcelaine de Paris:

Značka porcelánky Porcelaine de Paris (1880-1930)

Porcelán

Jean Gille (1830-1880)

Tato pařížská porcelánka se soustředí na výrobu kvalitních velkých **figurek z biskvitu**. Značí písmeny G.J. nebo J.G. Od roku 1868 se používají iniciály nových vlastníků Vion a Baury – V.B.. Zvláštností je plastická tlačená značka na modré přilepené pastě. Přes nesporou kvalitu není tento porcelán ceněn, protože biskvit není v současnosti oblíben.

Značky porcelánky Jean Gille (1830-1868):

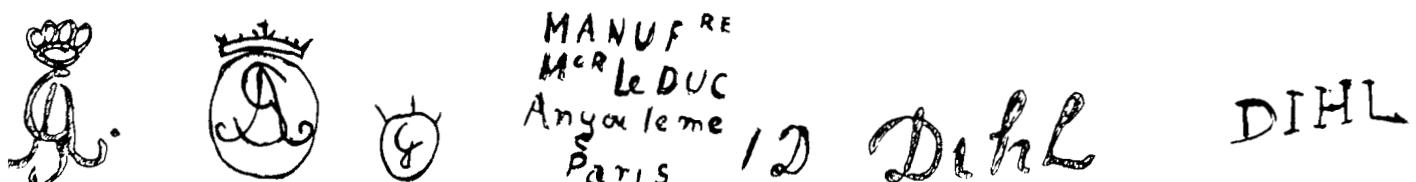
1868-1880:

Angouleme (včetně Dihl & Gerhard) (1780-1829)

Porcelánku založil v Paříži vévoda Angouleme (Duc d'Angouleme) v roce 1780. Po roce 1790 se porcelánka stala již velice známou s poměrně velkou produkcí. Porcelánka byla řízena Dihlem a Gerhardem. Vyráběla kvalitní produkci: vázy a stolní nádobí jsou často zdobeny malbou ve špičkové kvalitě. Sousoší jsou obvykle vyráběna z biskvitu. Neznámější značkou porcelánky je A s korunkou.

Angouleme - pařížská porcelánka (1780-1829):

La Courtille (1771-1841)

Porcelánku založil J.B. Locré, první výrobky jsou vyrobeny kolem roku 1773. Porcelánka vytváří kvalitní produkci. Mnoho výrobků je čistě bílých a jsou dekorovány jinde. Značkou jsou původně dvě překřížené pochodně, později šípy obvykle malované v podglazurní modři. Tuto značku pak užívají pozdější pařížské porcelánky zvláště Porcelaine de Paris.

Značky pařížské porcelánky La Courtille (1771-1841):

Dagoty a Honoré (1785-1867)

Porcelánu založili v Paříži tři bratři Dagoty v roce 1785, v roce 1816 se k nim připojil E. Honoré. Porcelánka vytvářela především vysoce kvalitní stolní porcelán, který je dnes poměrně ceněn. Značky označují jména výrobců

Značky pařížské porcelánky Dagoty a Honoré (1785-1867): F. M. HONORÉ.

R. F. DAGOTY.

F. D. HONORÉ
à Paris

Samson (Paříž) (1845-1970)

Samson je po Sévres nejznámější francouzskou porcelánkou mezi sběrateli a zároveň nejznámějším padělatelem. Firma byla založena v polovině 19. století Edmém Samsonem a od počátku se soustředí na napodobování známých výrobců. Edmé Samson byl však zpočátku pouze malířem a dekoratérem. Porcelánové modely začal vyrábět až jeho syn Emile Samson (1737-1913). Zručnost těchto padělatelů je obdivuhodná, vyrábí se mimo jiné napodobeniny mísenských figurek, sévreské vázy atd., zvládají duch originálu, barvu i glazuru. Samson používá cizí značky. Nejčastěji se objevují napodobeniny Mišně, Sévres, Vídňě, Nymphenburgu, Chelsea, Derby, Chantilly. Samson používá tvrdý porcelán, ale umí upravovat glazuru, aby měla krémový vzhled měkkého porcelánu. Některé glazury samsonových výrobků obsahují uran a glazura v UV záření žlutě svítí. Nejedná se však o pravidlo. Některé výrobky od Samsona po roce 1937 jsou značeny zrcadlově obráceným S, které je přeškrtnuto, obvykle však značí značkou originálu. Samson kvalitně provádí i kovové zlacné montáže na jím vyráběné sévreské vázy. Porcelánka měla poměrně velkou produkci. Do roku 1885 byla produkce menší, potom došlo k výraznému rozšíření výroby. Na konci 19. století Samson vytvářel až 10% kvalitních padělek starého evropského porcelánu, které byly v té době hojně vyráběny. Samson nemá příliš sběratelů, ale dekorativní kusy jsou dnes ceněny, protože jsou dobře provedeny. Samson nikdy nedělal vulgární napodobeniny. Firma funguje až do 70. let 20. století, následně bylo prodána sbírka továrny v dnes již legendární aukci Christie's v Londýně, která dokázala kvalitu samsonových výrobků. Tyto aukce se konaly v letech 1971, 1979 a 1980 a díky jim bylo získáno mnoho informací o produkci Samsonu.

Značka Samson po roce 1937:

Porcelán

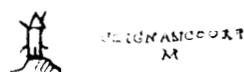
Další značky pařížských porcelánek

Značky Dart Frères (1795-pol. 19.st.):

DARTE
Palais Royal
n° 21

DARTE
FRÈRES
APARIS

Značky Monsieur (Clignacourt) (1771-1798):

M M

Značky Feuillet 19.století:

Feuillet

Feuillet.

B N N

Značky Potter (Rue de Crussol) (1789-1856):

Potter à Paris

Potter
Paris

E. B

PB

86

C H. B
potter Potter
a paris 2

C B P
9

Značky Nast (1782-1835):

N

NAST

Paris

NAST

Limoges

Nast
Paris

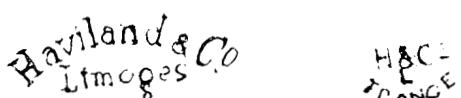
V okolí Limoges se dnes nachází více výrobců porcelánu, způsobila to veliká naleziště kaolinu. V Limoges se zásadně vyrábí tvrdý porcelán. První porcelánka zde vznikla kolem roku 1780. V té době se bílý porcelán často odesílal k dekorování do Paříže, až do 2. poloviny 19.století se porcelán z Limoges neznačil. Vzestup Limoges nastal díky americkému obchodníkovi **Davidu Havilandovi**, který vyvážel místní porcelán do USA a v roce 1853 zde založil vlastní porcelánku. Během času rodina Havilandů založila v Limoges několik porcelánek. Pozdější porcelán z Limoges je značen plným jménem výrobce nebo jeho iniciálami. Porcelán z Limoges je populární především díky čajovým a desertním servisům s tištěným květinovým dekorem doplněným ručním stínováním. Limoges se v Evropě na rozdíl od USA příliš necení.

Porcelán

Haviland & Co. (1853-dodnes)

Jedná se o nejstarší a nejrespektovanější továrnu Havilandů, založenou Davidem Havilandem (1814-1879). Zpočátku továrna vyrábí bílý stolní porcelán určený k dekoraci. Později se vyrábí ručně malovaný stolní porcelán, objevují se i motivy postav. Od roku 1870 se vyrábí již jen porcelán tištěný, který je někdy domalován. Nejoblíbenějším tématem je barevný květinový dekor. V roce 1893 je továrna pohlcena modernější továrnou Theodora Havilanda. Značka Haviland & Co. se však používá i nadále. Továrna používá do roku 1870 tlačenou značku s názvem firmy. U starých kusů se objevuje i značka malíře. Po roce 1870 se používá již jen značka tištěná.

Značky Haviland & Co. (1853-dodnes):

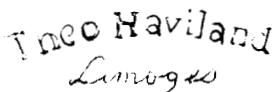
Theodor Haviland (1890-dodnes)

Jedná se o nejúspěšnější továrnu Havilandů. Pod touto značkou se postupně spojily všechny jejich porcelánky. Jednalo se zejména o továrnu Charlese Fielda Havilanda (značí značkou CFH) pracující od roku 1876 a o porcelánku Davida Havilanda. Porcelánka Thoedora Havilanda byla na svoji dobu velmi moderní, v roce 1906 zaměstnávala 800 zaměstnanců. Výrobním programem továrny byla masová produkce tištěného, obvykle barevného květinového vzoru na stolním porcelánu. Někdy byl tištěný dekor ještě domalován. K částečné změně výrobního programu dochází v době art deco. Kromě tradičních dekorů se objevují i abstraktní geometrické dekorace. Značka je tištěná, objevuje se plné jméno Theo Haviland nebo jen TH. Od roku 1941 se používá značka Haviland SA. Firma rozšířila na začátku 20. století svou činnost i do Německa, konkrétně do města Kulm.

Značky C.F. Haviland (1876-dodnes):

Značka Theo Haviland (1893-dodnes):

Značka Johann Haviland Německo (Kulm) (1907-dodnes):

Porcelán

Tournay (St. Amand) (od r. 1851 do konce 19.stol.)

Tato továrna byla založena v roce 1751 v době kdy Belgie byla součástí Francie. Působila až do konce 19. století, kdy byla Belgie již samostatná, svojí tvorbou však spadá do oblasti francouzského vlivu. V roce 1840 se továrna přestěhovala do Francie do St.Amand les Eaux. Jedná se o typickou továrnu, která imituje úspěšnější továrny jako Sévres, Míšeň. Specialitou továrny byly nádherné hrníčky zdobené kobaltovou modří a miniaturami. Pěkné kusy se dnes běžně prodávají nad 30.000,- Kč. Továrna rovněž používá dekory anglického porcelánu jako Chelsea a Royal Worcester. Používá se značka široké věže, později i značka Mišně s křížky. Mnoho figurek je neznačeno. Objevují se různé barvy značek.

Značky od roku 1751 do konce 19.století:

7.3.4 Anglie

Anglie je v jiné situaci než ostatní evropské země. Vše se podřizuje pouze komerčním zájmům a panovník žádnou porcelánku nepodporuje. Anglie zavedla jako **první tisk** na porcelánu, zejména v podglazurní modři, přinesla do technologie výroby další významné příspěvky, ale uměleckou kvalitou Francii nebo Německu nemůže konkurovat. Angličané dlouho nepoužívali tvrdý porcelán, kaolin se nahrazuje různými přísadami, například zvláštní horninou z Cornwallu, která obsahuje zkamenělé zvířecí kosti. V 1. polovině 18.století byl v Anglii stále nejkvalitnější a nejdražší čínský porcelán, zatímco Německo již vytvářelo svůj vlastní kvalitní porcelán v osobitém stylu. Angličané měli v oblibě především malbu v podglazurní modři. Kromě toho angličtí malíři velice často **malovali bílý čínský porcelán** vlastní malbou. Tito malíři působili především v Londýně. Na konci 18.století vyrábí hlavně **Worcester** čajový porcelán, zatímco **Derby a Bow** jsou hlavními výrobci figurek. Angličané se proslavili především stolním tištěným modro-bílým porcelánem. Tento styl dekorace můžeme nazvat **anglickým stylem**. Hlavní dekory vznikají až ve viktoriánské éře v 2.polovině 19.století. Nejpopulárnější motivy modrobílého dekoru jsou lovecké výjevy, italské scenérie, krajiny Anglie a Francie, krásy Ameriky, snad nejužívanější je vrbový vzor – imitace čínské krajiny. Žánrové a květinové výjevy jsou méně časté. Vynález modrobílého podglazurního tisku se datuje do poloviny 18. století, na rozdíl od barevného tisku na porcelánu, který je znám až od století 19. Tisk výrazně zlevnil výrobu modrobílého porcelánu. Prováděl se tak, že se požadovaný dekor přenesl z měděné desky na papír. Papír se přilepil na biskvitový polotovar. Papír při dalším vypalování shořel a na povrchu zůstal jen barevný potisk. Jakmile byla zhotovena měděná deska nechal se dekor přenášet v mnoha kopíích. Potisky samozřejmě postrádají charakteristické stopy po tahu štětcem, a dále místa spojování tištěného dekoru jsou nerovná, jakoby posunutá. Na konci 18.století byl v anglickém Staffordshiru vynalezen nový typ měkkého porcelánu, tak zvaná bone china nebo též **kostní porcelán**. Důležitou součástí tohoto porcelánu je kostní popel. Kostní porcelán byl vhodný pro hromadnou výrobu a v Anglii byl od počátku 19.století nejpoužívanějším typem porcelánu. Na konci 19.století se proslavila porcelánka Royal Worcester. Vytvářela velké secesní vázy v bronzových barvách, podobně jako český Royal Dux, specialitou byla malba

Porcelán

výjevů vysokohorského skotu. Na přelomu 19. a 20. století začíná vyrábět porcelánka Royal Doulton figurky ve stylu art deco, které jsou populární zvláště v Anglii a USA a vyrábí se dodnes.

Anglický talíř s vrbovým vzorem:

Anglický talíř s italským vzorem porcelánky Spode:

Anglický talíř s dekorem krásy Ameriky:

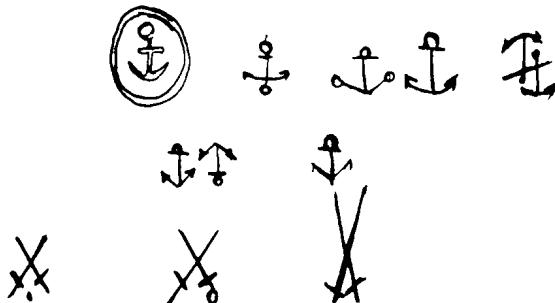

Porcelán

Chelsea (Londýn) (1745-1784)

Jedná se o jednu z prvních anglických porcelánek, tato londýnská porcelánka tvoří od poloviny 18. století. Vytváří figurky mísenského stylu, nádobí malované botanickým dekorem. K výrobě používá kostního porcelánu. Používá značku kotvy, která se později napodobuje v Anglii i na kontinentě. Na trhu se originální Chelsea příliš nevyskytuje

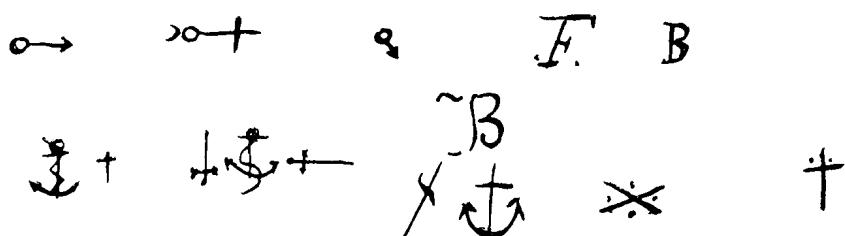
Značky Chelsea (1745-1769), značky provedeny modře pod glazurou, ale i červeně a zlatě jako u pozdějších především pařížských padělků:

Bow (Londýn) (1748-1776)

V 2. polovině 18. století vyrábí napodobeniny zvláště modro bílého čínského porcelánu. Bow však vytváří poměrně nekvalitní kostní porcelán, ne příliš vhodný na výrobu čajových servisů, především díky tomu ho vytlačuje Worcester, který pracuje s odolnějším porcelánem. Bow začíná vyrábět figurky mísenského typu, ovšem v poněkud naivní podobě. Tyto figurky, ačkoliv patří v Anglii k nejstarším, nejsou příliš ceněny. Bow existuje velmi krátce a na trhu se příliš nevyskytuje. Značky napodobují obvykle jiné porcelánky, čínské znaky, značku kotvy, značku meče.

Značky Bow (1748-1776), značky ryté nebo červené a modré:

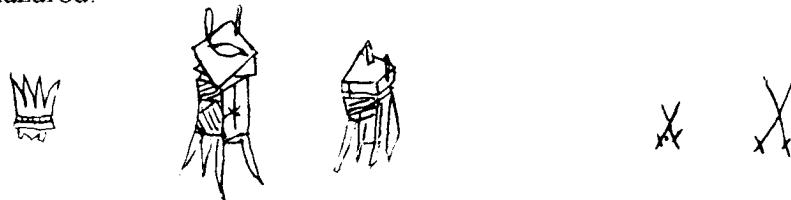

Derby (1750-dodnes)

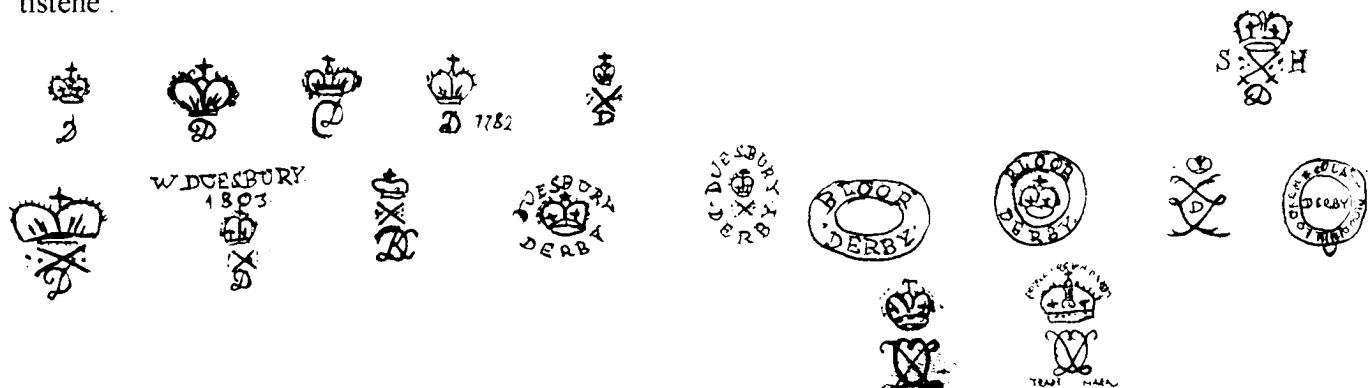
Jeden z neproslulejších anglických výrobců porcelánu. Porcelánku založil William Duesbury. Vyrábí rovněž figurky v lepší kvalitě než Bow, originálnější jsou i náměty. Na počátku 19. století se například vyrábí skupina trpaslíků, která je později napodobována i jinými porcelánkami. Současně se v Derby ovšem kopírují i mísenské figurky, někdy používá i mísenskou značku mečů. Oblíbeným dekorem na stolním porcelánu je od konce 18. století botanický dekor. Nejčastěji používanou značkou je písmeno D s korunkou. Korunka se objevuje po roce 1773, kdy porcelánku navštívil král Jiří III. Na značkách se někdy objevuje rovněž jméno majitele Duesbury a název města Derby.

Porcelán

Značky Derby imitující čínské značky a značky Míšně po roce 1750, provedeny modře pod glazurou:

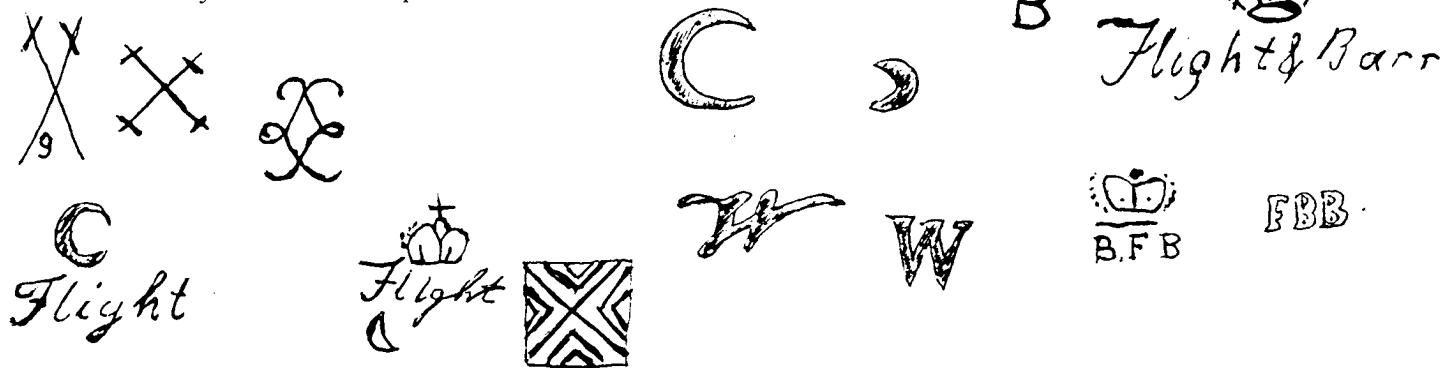
Značky Derby (1750-dodnes), značky modré pod glazurou, červené na glazuře, později i tištěné:

Worcester a Royal Worcester (1751-dodnes)

Továrna založena v polovině 18.století, místní porcelán byl kvalitní a odolával horké kapalině. Začal se používat pro čajové servisy a postupně vytlačoval porcelán čínský. Modrobílý porcelán se na konci 18. století zdobí tiskem pod glazurou, což výzdobu porcelánu neuvěřitelně zlevnilo. Tento vynález začínají používat postupně všechny významné anglické porcelánky. Objevují se však i ručně malované servisy v mišeňském stylu, část produkce se odesílá i do Londýna k dekorování. Později se objevují na stolním porcelánu pro Worcester typické velké kobaltově modré plochy doplněné květinovou malbou. Od počátku 19.století porcelánka začíná pracovat i pro královský dvůr. Zpočátku porcelán není značen, po roce 1760 se objevuje značka půlměsíce. V roce 1862 byl Worcester spojen s jinou porcelánkou ve Worcesteru, Chaberlainem. Chaberlain působil samostatně v letech 1791 až 1862 a vyrábí především stolní porcelán ve stylu Worcesteru. Spojením vzniká Worcester Royal Porcelain Co. Tato společnost v roce 1889 pohlcuje další porcelánku ve Worcesteru Graingera, který samostatně působil od roku 1806 a završuje tak spojení všech porcelánek ve Worcesteru. Royal Worcester se proslavil v 2.polovině 19.století, vytvořil vlastní styl podobný duchcovskému. Vytváří velké vázy a sochy v bronzových barvách, na vázách se často objevuje malba skotského horského skotu. První tyto vázy maluje John Sinton na počátku 20.století. Secesní Royal Worcester je ceněný zejména v Anglii. Nejlepší výrobky Royal Worcester z této doby se všeobecně cenní více než český Royal Dux z téže doby. Ve 20.století továrny vytváří art decové sochy ve stylu Royal Doulton. V 2.polovině 20.století se porcelánka zaměřuje na komerční produkci a není příliš ceněna.

Značky Worcester do pol. 19.stol.:

Porcelán

Značky Chaberlain

Chamberlain's Worcester

Značky Crainger

Značky Royal Worcester od poloviny 19.stol.:

Stoke on Trend

Je městem, které má pro anglický porcelán význam, jako pro český porcelán Karlovy Vary. Působí zde několik továren na výrobu kameniny a porcelánu a později v něm působí i Wedgwood. Největší sláva místních porcelánek začíná až v 19. století, jedná se zejména o porcelánu **Minton a Spode (Copland)**.

Minton

Továrna založena v roce 1793 ve Stoke on Trend, proslavila se výrobou kameniny s měditiskem, až od roku 1841 se vyrábí kostní porcelán. Porcelánka funguje dodnes pod názvem Minton ltd. a vyrábí především užitkový porcelán. Značky obsahují jméno Minton jsou zpočátku tlačené a pak tištěné.

Značky Minton (1793-dodnes):

Minton & Boyle *M & B* *M & C*

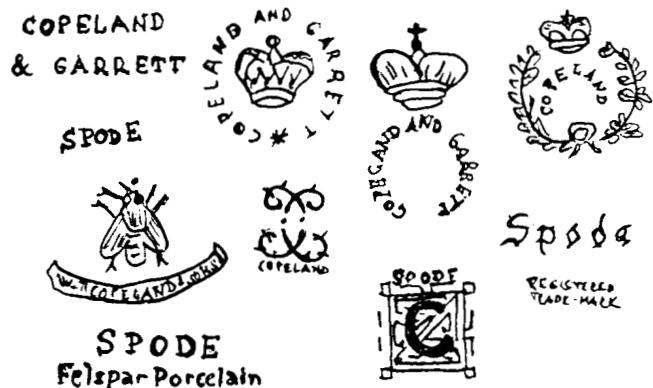
Spode (Copeland) (1770-dodnes)

Továrna založená Spodem na konci 18. století v Stoke on Trend, vyráběla celý sortiment keramického zboží, včetně měkkého kostního porcelánu. Zpočátku používala především

Porcelán

modrý měditisk, ale později se soustředí na tištěné květinové dekory. Spode se mimo jiné proslavil svým modrým italským krajínovým dekorem, který byl velmi často napodobován. Název továrny se měnil podle majitelů továrny, nejdříve Spode, od roku 1829 Copeland, dnes továrna funguje opět pod názvem Spode.

Značky Spode (Copeland & Sons) (1797-dodnes):

Značka Spode po roce 1970:

Coalport (1796-dodnes)

Továrnu založil **John Rose**, zpočátku byly výrobky zdobeny jen tiskem v podglazurní modři. Historie továrny je úzce spjata se starší továrnou v Caugley, kterou J. Rose později i spolu-vlastnil, až do jejího konce v roce 1814. Ve stejnou dobu J. Rose získává továrnu svého bratra Thomase Rose rovněž v Coalportu. John Rose věřil sériové výrobě a jen úzká produkce je malována ručně. Některé kusy jsou malovány v Londýně místními dílnami ve stylu Paříže a Míšně. Samotný Coalport později používá na svých výrobcích i značky Míšně a Sévres. Mnoho výrobků vyroběných v malých sériích je neznačeno. V roce 1926 byla továrna přestěhována do Staffordshire a dnes je vlastněna Wedgwoodem.

Značky Coalport (1796-dodnes):

C.D. C Dale. CBD

JOHN ROSE & C^c
COLE BROOK DALE
1850.

Coalport.

Doulton (Royal Doulton) (1815-dodnes)

Továrna rodiny Doulton působí od roku 1815 v Lambethu a vyrábí kameninu. V roce 1883 **Henry Doulton** zakládá v Burslemu porcelánku Royal Doulton, největší slávu porcelánka získává až ve 20. století. Zpočátku porcelánka navazuje na tradici Worcesteru. Ve 20. a 30. letech 20. století začíná vytvářet **art decové figurky**, především dam s krinolínami, ale objevují se i jiné lidské postavy, jako šaškové, pohádkové bytosti.... Některé kusy z té doby se v Anglii cení i nad 1.000,- liber (50.000 Kč). Figurky jsou značeny kromě značky i datovými kódů. Některé modely se vytváří i dnes znovu. V 60. letech 20. století se tato firma proslavila výrobou dekoru na stolním porcelánu nazvaném „Staré venkovské růže“. Tento dekor se vyrábí dodnes a je populární zejména v USA a Anglii.

Značky Doulton a Royal Doulton od roku 1815:

